

Centraal Planbureau

CPB Notitie | 8 februari 2018

Waarde van een startkwalificatie op de arbeidsmarkt

CPB Notitie

Aan: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Datum: 8 februari 2017

Betreft: Waarde van een startkwalificatie op de arbeidsmarkt

Centraal Planbureau

Bezuidenhoutseweg 30
2594 AV Den Haag
Postbus 80510
2508 GM Den Haag

T 088 9846000

I www.cpb.nl

Contactpersoon

Anneli Houkes-Hommes
Sonny Kuijpers
Karen van der Wiel
Anja Deelen
Koen van der Ven
Kees Folmer

Samenvatting

Deze studie beantwoordt twee onderzoeksvragen:

1. Doen jongeren¹ met een startkwalificatie het beter op de arbeidsmarkt: ja.
2. Vallen jongeren die al een startkwalificatie hebben vaker uit? nee.

Een startkwalificatie is een diploma op minimaal mbo2-, havo- of vwo-niveau.

In deze studie bestuderen we maandelijks de onderwijs- en arbeidsmarktcarrière van een volledig cohort met 230.000 jongeren negen jaar lang. Een dergelijke grote groep jongeren een dergelijke lange tijd volgen levert een krachtig beeld. Desalniettemin is het niet mogelijk met dit soort data oorzaak-gevolg-relaties aan te tonen of conclusies zonder meer door te trekken naar andere cohorten.

Jongeren met startkwalificatie doen het duidelijk beter op de arbeidsmarkt...

Jongeren uit onze studie met een startkwalificatie doen het beter op de arbeidsmarkt dan degenen zonder startkwalificatie. Dit geldt voor alle onderzochte arbeidsmarktuitkomsten: werk, economische zelfstandigheid, baanzekerheid en werkzekerheid.

De startgekwalificeerden hebben anderhalf keer zo vaak een baan als jongeren zonder startkwalificatie. Ze zijn ook vaker economisch zelfstandig. Dit komt niet alleen omdat ze vaker werken, maar ook omdat er onder de startgekwalificeerden minder werkende armen zijn.

¹ Uit onze studie (zie hoofdstuk 2).

Ook voor de onderwijsniveaus boven startkwalificatieniveau geldt dat ieder onderwijsniveau het nog beter doet dan het onderwijsniveau eronder. De grootste verschillen zijn tussen geen en precies startkwalificatieniveau (mbo2, havo, vwo) en tussen precies startkwalificatie en mbo3. Dit geldt voor alle vier de arbeidsmarktuitskomsten, hoewel het voor baanzekerheid in eerste instantie anders lijkt te zijn. Want hoewel het aandeel vaste contracten oploopt tussen de eerste drie onderwijsniveaus², loopt dat aandeel af tussen de hogere onderwijsniveaus³. Houden we echter bij mbo3 en mbo4 rekening met het aandeel jongeren met een beroepsbegeleidende leerweg (BBL), dan hebben jongeren met een mbo4-opleiding vaker een vast contract. Houden we bij mbo4 en hoger onderwijs rekening met duur op de arbeidsmarkt, dan hebben jongeren met een diploma hoger onderwijs vaker een vast contract dan jongeren met mbo4.

Studenten mbo2 en mbo3 vallen minder vaak uit dan het lijkt...

Studenten mbo2 en mbo3 uit onze studie vallen minder vaak uit dan het in eerste instantie lijkt. Zo blijkt 10% van de jongeren die zich inschrijven voor mbo3, weliswaar geen mbo3-diploma te halen, maar uiteindelijk wel een hoger diploma, meestal mbo4. Ook schrijft bijna 20% van de mbo2-leerlingen die uiteindelijk wel een diploma halen, zich tussentijds een jaar of langer uit het onderwijs uit, waarna ze zich toch weer inschrijven en het diploma alsnog halen.

...en jongeren die al een startkwalificatie hebben vallen ook niet vaker uit...

Jongeren die al een startkwalificatie hebben en dus “vrijwillig” studeren, vallen niet vaker uit dan jongeren die nog onder de startkwalificatieplicht vallen. Er zijn wel verschillen, maar die ontlopen elkaar niet veel. Studenten mbo3 (die deels al een startkwalificatie hebben) in ons cohort vallen zelfs iets minder vaak uit (26%) dan studenten mbo2 (29%). Wel is de uitval onder mbo3-studenten die direct doorstromen vanuit het vmbo (dus zonder startkwalificatie) met 25% iets lager dan de uitval onder degenen die via een mbo2-diploma (dus met een startkwalificatie) een mbo3-studie beginnen (27%).

Jongens met migratieachtergrond en lage vooropleiding vallen wel vaker uit...

Jongens met een migratieachtergrond vallen vaker uit dan gemiddeld. Dit geldt zowel voor mbo2, als voor mbo3. Ongeveer de helft van de bovengemiddelde uitval van jongens met een migratieachtergrond wordt erdoor verklaard dat zij ook vaker een lage vooropleiding hebben, want de leerlingen met lage vooropleidingen (geen vooropleiding of een diploma vmbo-assistent/-leerwerktraject/-basis) vallen beduidend vaker uit.

² Tussen zonder startkwalificatie en precies startkwalificatie en tussen precies startkwalificatie en mbo3

³ Tussen mbo3 en mbo4 en tussen mbo4 en hoger onderwijs.

... maar opleidingswisselaars vallen niet vaker uit, tenzij ze wisselen van domein...

Studenten die van opleiding wisselen binnen mbo2 of binnen mbo3 vallen niet vaker uit dan studenten die dezelfde opleiding blijven doen. Dit gold voor de jongeren in onze studie echter niet als de nieuwe studie die zij kozen in een ander opleidingsdomein lag. Dan vielen zij wel vaker uit. Bij mbo2 was het verschil in uitval tussen domeinwisselaars en niet-domeinwisselaars het grootst. De gediplomeerden mbo2 hadden een kwart minder domeinwisselaars dan de uitvallers. Uiteraard hoeft dit geen oorzakelijk verband te hebben, het kan ook los van elkaar staan of beide veroorzaakt worden door bijvoorbeeld een onduidelijk beroepsbeeld.

De uitval vindt niet massaal in de eerste maanden van de studie plaats.

Studenten mbo3 vallen niet massaal uit in de eerste maanden van hun de studie. Dit kan wel zo lijken, omdat de uitval hoger is rond het begin van het schooljaar. Dit betreft echter leerlingen die er al een jaar op hebben zitten en bij begin van een tweede jaar besluiten te stoppen. Verder vallen studenten mbo3 heel geleidelijk uit over de tijd. Deze conclusies gelden zowel voor de totale groep mbo3-studenten, als voor de studenten die doorgestroomd zijn vanuit mbo2 (de stapelaars).

Vraagstelling van het onderzoek

Deze studie verkent de rol van de startkwalificatie bij het optimaliseren van de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt voor mbo-studenten. Idee achter de startkwalificatie is dat dit onderwijsniveau het minimale onderwijsniveau is dat jongeren kwalificeert voor de arbeidsmarkt. Jongeren tot een bepaalde leeftijd zijn kwalificatieplichtig, dat wil zeggen dat als zij nog geen diploma op of boven startkwalificatieniveau hebben gehaald, zij niet van school mogen.

1 Inleiding

Aanleiding

Wie te laag opgeleid is, maakt weinig kans op een duurzame plek op de arbeidsmarkt. De overheid stimuleert jongeren daarom sterk om hun arbeidsmarktcarrière pas te starten nadat ze minimaal een bepaald onderwijsniveau hebben behaald. Dit minimale onderwijsniveau heet 'startkwalificatie' en betreft een diploma havo, vwo of mbo2. Dit is het onderwijsniveau dat volgens beleidsmakers minimaal nodig is om voldoende kans te hebben om duurzaam inzetbaar te zijn op de arbeidsmarkt.

Om ervoor te zorgen dat jongeren minimaal dit niveau halen voordat ze van school gaan, zijn er verschillende wetten. Tot en met het schooljaar waarin ze 16 worden geldt de leerplicht. Sinds 1 augustus 2007 is er hiernaast ook de kwalificatieplicht. Tot hun 18^e verjaardag zijn jongeren kwalificatieplichtig. Dit betekent dat zij onderwijs moeten blijven volgen totdat zij een diploma op minimaal startkwalificatieniveau hebben gehaald. Hebben jongeren tussen de 18 en 23 jaar nog geen startkwalificatie, vallen zij onder de RMC-wet (Regionale Meld- en Coördinatiefunctie Voortijdig Schoolverlaten). Op deze leeftijd zijn jongeren niet meer verplicht om naar school te gaan, maar worden zij wel geholpen en (sterk) gestimuleerd om (terug) naar school te gaan of om werk te vinden waarnaast ze een diploma op startkwalificatieniveau kunnen halen. Jongeren tot 27 jaar worden gestimuleerd onderwijs te volgen doordat ze geen bijstandsuitkering mogen aanvragen als ze ook recht hebben op studiefinanciering. Deze laatste regel geldt overigens voor alle jongeren, dus ook voor jongeren die al een diploma op of boven startkwalificatieniveau gehaald hebben.

Onderzoeksvragen

Deze studie verkent de rol van de startkwalificatie bij het optimaliseren van de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt voor mbo-studenten. Hierbij proberen we de volgende vragen te beantwoorden:

1. Doen jongeren met een startkwalificatie het beter op de arbeidsmarkt?
2. Vallen jongeren die al een startkwalificatie hebben gehaald vaker uit?

Onderzoeksmethoden

Kern van dit onderzoek is het volgen van een volledig cohort jongeren negen jaar nadat ze hun middelbareschooldiploma hebben gehaald. We volgen hun onderwijs- en arbeidsmarktcarrière. We vergelijken de onderwijs- en arbeidsmarktcarrières van jongen van verschillende onderwijsniveaus. We brengen alle jongeren in beeld en focussen op jongeren met een onderwijsniveau rond de startkwalificatie.

Bijsluiter

Dit onderzoek is geen experiment. We weten van sommige kenmerken slechts dat er samenhang (correlatie) is, maar niet of ze elkaar veroorzaken, los van elkaar staan of een gemeenschappelijke oorzaak hebben. Dit betekent dat we de vraag ‘wat is de waarde van de startkwalificatie op de arbeidsmarkt’ niet in algemene termen kunnen beantwoorden.

Het is niet mogelijk met dit soort data een oorzaak-gevolg-relatie te onderzoeken. We kunnen dus niet aantonen of ontkrachten dat de startkwalificatie deze gunstigere arbeidsmarktpositie *veroorzaakt*.

Ook weten we alleen zeker dat deze verbanden gelden voor *dit cohort* en kunnen we de conclusies niet met zekerheid doortrekken naar andere cohorten. Zo zijn er twee ontwikkelingen die de onderwijs- en arbeidsmarktcarrière van het onderzochte cohort waarschijnlijk anders beïnvloed hebben dan recentere cohorten.

Ten eerste kwam een deel van dit cohort voor het eerst op de arbeidsmarkt tijdens de crisis. Ten tweede is de uitval onder mbo2'ers tegenwoordig de helft lager dan ten tijde dat ons cohort mbo-diploma's aan het halen was.⁴ De mbo2'ers uit ons cohort vallen gemiddeld uit rond 2009, dus de uitvalpercentages mbo2 van jongere cohorten zullen lager zijn dan die van ons cohort. Dit zou heel goed kunnen liggen aan het startkwalificatiebeleid dat sinds 2007 gevoerd is.⁵

Echter, ondanks dat we allerlei zaken niet met zekerheid kunnen zeggen, geeft het volgen van een volledige jaargang jongeren uiteraard wel een beeld. Naast het feit dat we een volledige jaargang volgen, volgen we jongeren negen jaar lang iedere maand in arbeidsmarkt en onderwijs. Dit geeft dus een uitgebreid en langdurig inzicht in de onderwijs-en arbeidsmarktcarrière van een grote groep jongeren.

Leeswijzer

We beginnen het rapport na samenvatting en deze inleiding met hoofdstuk 2 dat beschrijft welke jongeren het studiecohort bevat en wat voor achtergrondkenmerken deze hebben. Daarna volgen de hoofdstukken 3 en 4 die de twee hoofdvragen van het onderzoek beantwoorden.

Hoofdstuk 3 ‘Waarde diploma's op de arbeidsmarkt’ behandelt de eerste hoofdvraag van het onderzoek: ‘*Doen jongeren met een startkwalificatie het beter op de arbeidsmarkt?*’ Dit hoofdstuk behandelt verschillende arbeidsmarkttuitkomsten: inkomensbron, economische zelfstandigheid, baanzekerheid en werkzekerheid.

⁴ Het aantal voortijdig schoolverlaters tussen het schooljaar 2009/2010 en 2015/2016 met bijna de helft gedaald (van een kleine 40.000 naar een kleine 23.000) (DUO 2018).

⁵ Ook hier is echter slechts sprake van het waarnemen van een correlatie. Het is niet op basis van de cijfers te zeggen of de dalende uitval veroorzaakt werd door het beleid, of dat er (deels of geheel) een heel andere reden voor was.

Hierbij worden telkens de vijf onderwijsniveaus vergeleken: ‘geen startkwalificatie’, ‘precies startkwalificatie’, mbo3, mbo4 en ‘hoger onderwijs’.

Hoofdstuk 4 ‘Uitval’ behandelt de tweede hoofdvraag van het onderzoek *‘Vallen jongeren die al een startkwalificatie hebben gehaald vaker uit?’*. Dit hoofdstuk concentreert zich op jongeren die wel beginnen aan een opleiding die leidt tot een startkwalificatie (mbo2 in dit geval) of een onderwijsniveau daarboven (mbo3), maar uiteindelijk het onderwijs verlaten zonder een diploma op minstens dat niveau te halen. In dit hoofdstuk onderzoeken we of er specifieke kwetsbare momenten zijn waarin jongeren vaker uitvallen. Ook gaan we na of studiewisselaars vaker of minder vaak uitvallen en of er bepaalde achtergrondkenmerken oververtegenwoordigd zijn bij de uitvallers.

Het rapport eindigt met een bijlage met de regressieresultaten. Hierin staan alle regressieresultaten uit geschreven plus een overzicht over welke controle-variabelen daarvoor gebruikt zijn en welke invloed ze hebben op het regressieresultaat. Ook geven we in de bijlage aan welke invloed een strengere definitie van ‘economische zelfstandigheid’ heeft voor de resultaten.

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de opbouw van de notitie.

Tabel 1.1 Leeswijzer

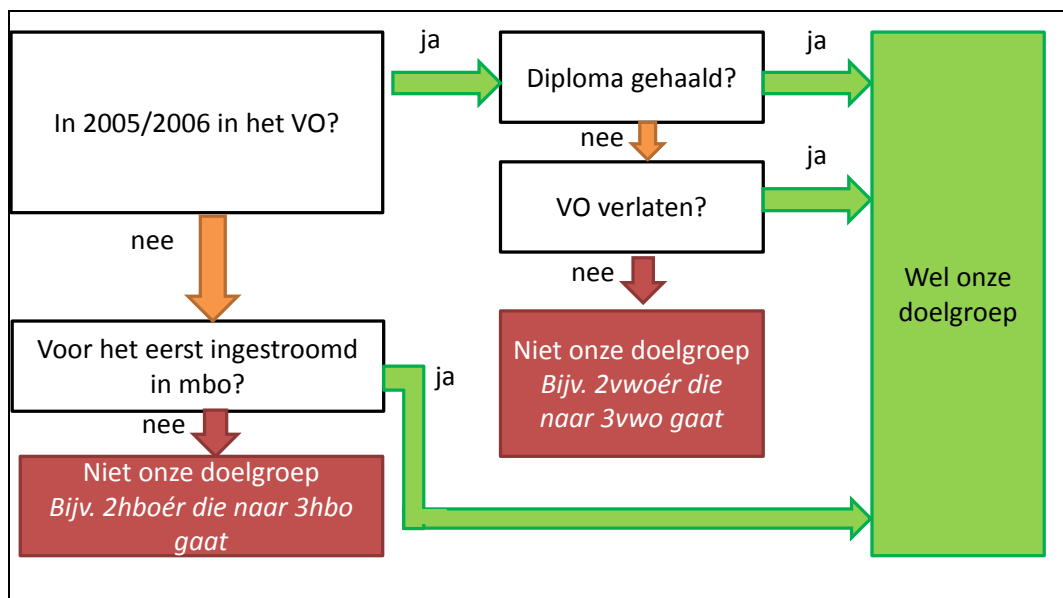
Samenvatting
1. Inleiding
2. Welke jongeren bevat deze studie?
3. Waarde diploma's op de arbeidsmarkt.
3.1. Inleiding
3.2. Inkomensbron
3.3. Economische zelfstandigheid
3.4. Baanzekerheid
3.5. Werkzekerheid
3.6 Conclusie
4. Uitval rondom de startkwalificatie
4.1. inleiding
4.2. Vallen jongeren met al een startkwalificatie vaker uit?
4.3. Welke jongeren vallen uit?
4.4. Vallen studiewisselaars vaker uit?
4.5. Wanneer vindt uitval plaats?
4.6 Conclusie
Bijlage 1 Regressieresultaten
a) achtergrondkenmerken in de regressies
b) de regressies
c) gevolgen definitiekeuze economische zelfstandigheid

Bij dit rapport komt binnenkort ook een achtergronddocument uit. Dit achtergronddocument bevat uitgebreide detailanalyses. Zo beschrijft dit achtergronddocument de onderwijsroutes van de bestudeerde jongeren en gaat het uitgebreid in op hun onderwijs- en arbeidsmarktcarrières per vooropleiding.

2 Welke jongeren bevat deze studie?

Ons cohort bestaat uit ongeveer 230.000 leerlingen. Dit zijn alle leerlingen die aan het einde van het schooljaar 2005/2006 27 jaar of jonger waren en in die zomer a) een diploma aan het voortgezet onderwijs hebben gehaald of b) zonder diploma het voortgezet onderwijs hebben verlaten en/of c) voor het eerste zijn ingestroomd in het middelbaar beroepsonderwijs. De onderstaande figuur ligt dit toe:

Figuur 2.1 Wie zitten er in onze dataset?

We volgen de onderwijs- en arbeidsmarktcarrière van deze jongeren vanaf zomer 2006 (een jaar voor invoering van de startkwalificatieplicht) tot en met oktober 2015, het einde van onze meetperiode.

Ons cohort bestaat voor 39% uit jonge mannen met een Nederlandse achtergrond, 37% uit jonge vrouwen met een Nederlandse achtergrond, 12% uit jonge mannen met een migratie-achtergrond en 12% uit jonge vrouwen met een migratie-achtergrond.

83% geslaagde tieners

Verreweg de meeste (83%) jongeren in ons cohort hebben aan het einde van schooljaar 2005/2006 net succesvol eindexamen gedaan in het voortgezet onderwijs. Zij zijn grotendeels (88%) tussen de 16 en 19 jaar oud op dat moment. We volgen hen vervolgens negen jaar, dus aan het eind van de meetperiode (oktober 2015) zijn zij tussen de 25 en 28 jaar oud. Mannen en vrouwen zijn er ongeveer evenveel in de diplomagroep. Een kwart (24%) van hen heeft een migratieachtergrond.

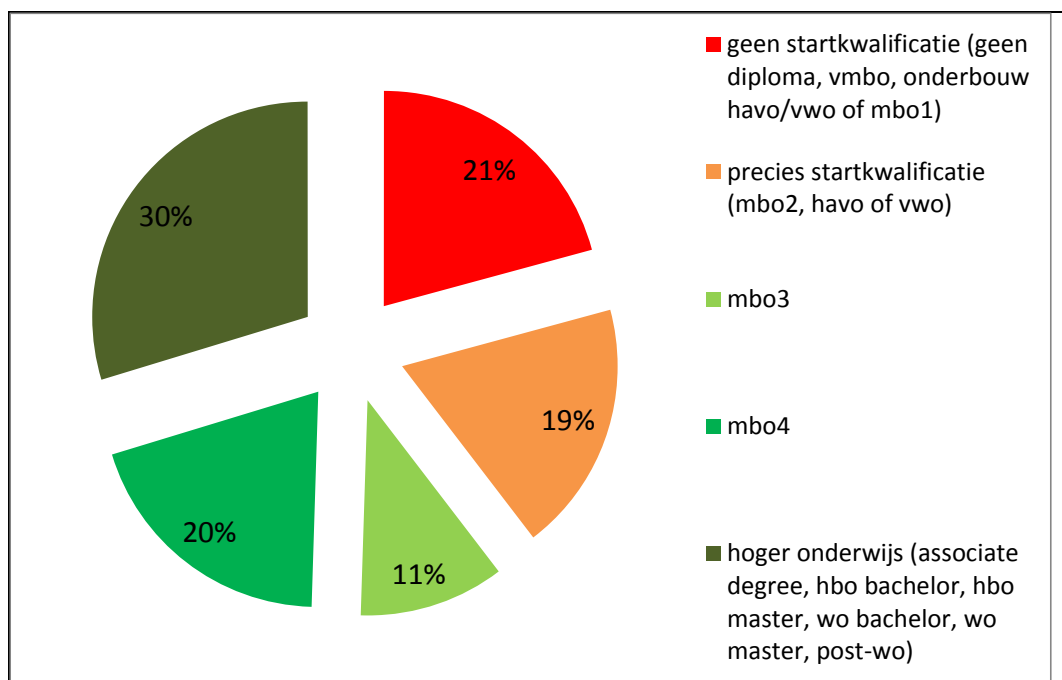
17% tijdelijke schoolverlaters

De andere 17% zijn jongeren die het voortgezet onderwijs verlaten zonder dat ze op dat moment een diploma hebben gehaald, of leerlingen die in het schooljaar 2005/2006 niet op het voortgezet onderwijs zaten en in 2006 voor het eerst instromen in het middelbaar beroepsonderwijs. Ook deze groep bevat veel 16 tot 19-jarigen; 55%. De andere 45% is tussen 13 en 27 jaar, waarbij 89% van de leerlingen 23 jaar of jonger is aan het begin van de meetperiode, dus tussen de 22 en 31 jaar aan het einde van de meetperiode. Er zijn minder vrouwen (42%) dan mannen in deze groep. Leerlingen met een migratie-achtergrond zijn oververtegenwoordigd: 43% van de 'tijdelijk schoolverlaters' heeft een migratie-achtergrond. Met name de groep jonge mannen met een migratie-achtergrond is oververtegenwoordigd binnen deze groep. Ons totale cohort bevat 12% mannen met een migratie-achtergrond, de groep 'tijdelijke schoolverlaters' bevat er 24%. Dit hoge percentage wordt deels verklaard door recente migranten en vluchtelingen die hun eerdere onderwijsloopbaan in een ander land hebben gevolgd en daardoor in Nederland niet in de onderwijscijfers van het CBS terug te vinden zijn. De groep bestaat verder uit 34% jonge mannen met een Nederlandse achtergrond, 23% uit jonge vrouwen met een Nederlandse achtergrond en 19% uit jonge vrouwen met een migratie-achtergrond.

Vijf onderwijsniveaus

We verdelen de jongeren in vijf onderwijsniveaus. We delen de jongeren in naar hoogst behaalde diploma. De onderstaande figuur geeft aan hoe de jongeren uit ons cohort zijn verdeeld over de verschillende onderwijsniveaus.

Figuur 2.2 Aandeel leerlingen met een bepaald onderwijsniveau in ons cohort

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

We onderscheiden vijf (hoofd-)onderwijsniveaus: geen startkwalificatie, precies startkwalificatie, mbo3, mbo4 en hoger onderwijs (zie onderstaande figuur).

De eerste groep bestaat uit jongeren zonder startkwalificatie. Dit zijn jongeren zonder diploma of met alleen een vmbo- of mbo1-diploma. De tweede groep bestaat uit jongeren met precies een startkwalificatie. Dat betekent dat zij als hoogste diploma een mbo2-, havo- of vwo-diploma hebben gehaald. De derde groep bestaat uit jongeren met als hoogste diploma mbo3. Bij de vierde groep is dat een diploma mbo4. De vijfde groep bestaat uit jongeren die een diploma in het hoger onderwijs hebben gehaald. Dit kan een *associate degree*, een hbo bachelor, een hbo master, een wo bachelor, een wo master of een post-wo-diploma zijn.

Van alle jongeren in ons cohort heeft 21% geen startkwalificatie gehaald, 19% precies een startkwalificatie, 11% een mbo3-diploma, 20% een mbo4-diploma en 30% een diploma hoger onderwijs. Uiteindelijk kan ons cohort nog meer diploma's halen, omdat 12% nog aan het studeren is aan het eind van onze meetperiode. In de percentages in deze alinea is deze 12% meegenomen. Zij hebben ook nu al een (voorlopig) hoogste diploma gehaald en zijn ingedeeld met dat voorlopige diploma, maar zijn nog verder aan het leren, dus ze kunnen in de toekomst nog in een hogere categorie gaan vallen.

Overal in het rapport waar het gaat over onderwijscarrières nemen we alle leerlingen uit het cohort mee. Daar waar het gaat over arbeidsmarktcarrières laten we deze 12% leerlingen die nog aan het studeren zijn weg, omdat zij niet (volledig) beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. Dit doen we omdat we geen conclusies over arbeidsmarkttuitkomsten willen verbinden aan karakteristieken van studentenbijbanen. Van de 230.000 leerlingen in ons cohort houden we er daardoor ongeveer 200.000 over.

De samenstelling van de vijf onderwijsniveaus is verschillend. Zo zijn mannen en vrouwen niet evenredig verdeeld over de onderwijsniveaus. Bijna de helft (48%)⁶ van de mannen in ons cohort heeft negen jaar na hun middelbareschooldiploma een opleidingsniveau onder of precies gelijk aan startkwalificatieniveau gehaald. Bij vrouwen is dat een derde 33%.⁷ Tegelijkertijd zijn vrouwen in de meerderheid bij de hogere diploma's. Zo heeft 21% van de vrouwen mbo-4 diploma als hoogste diploma, tegenover 18% van de mannen. Van de mannen heeft krap een kwart (24%) een diploma hbo of wo tegenover ruim een derde (35%) van de vrouwen.

Ook de 'geslaagde tieners' (degenen met een VO-diploma aan het begin van de meetperiode) en de 'tijdelijke schoolverlaters' (degenen zonder VO-diploma aan het begin van de meetperiode) zijn niet evenredig verdeeld over de gemeten achtergrondkenmerken. Zoals de onderstaande tabel laat zien is bijvoorbeeld het aandeel jongens met een migratie-achtergrond twee keer zo hoog (24%) in de groep

⁶ Deze 48% bestaat uit 41% die al gestopt is met studeren en 7% die nog aan het studeren is. Van deze 7% zal dus waarschijnlijk ook nog een deel uiteindelijk hoger dan startkwalificatie gediplomeerd worden.

⁷ Deze 33% bestaat uit 28% die al gestopt is met studeren en 5% die nog aan het studeren is.

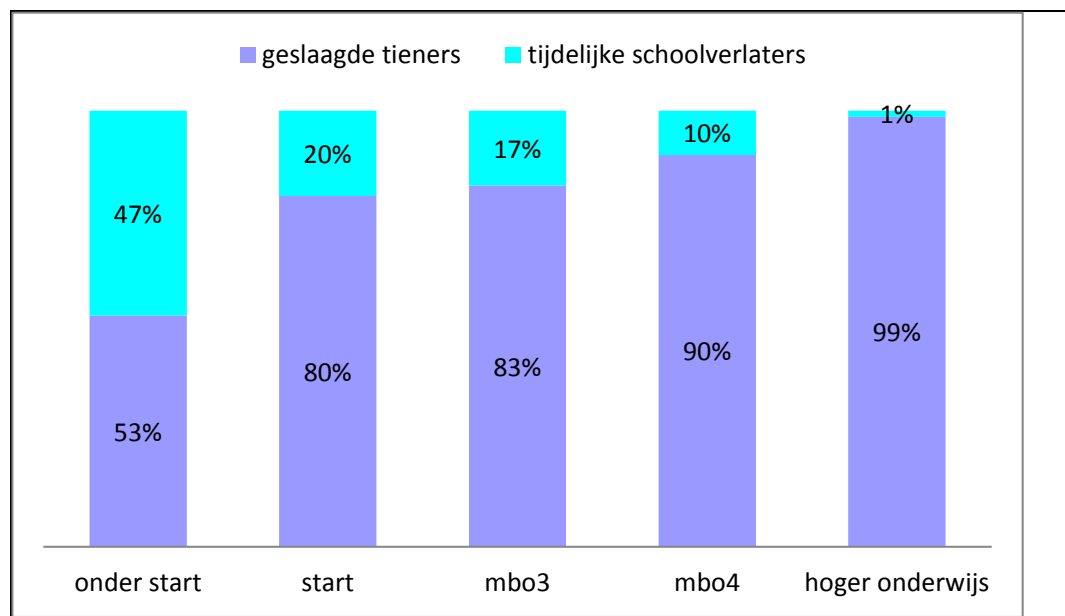
jongeren die aan het begin van de meetperiode het VO had verlaten zonder diploma (om deels later weer terug te keren) en/of zonder diploma voor het eerst instroomde in het middelbaar beroepsonderwijs dan in het gehele cohort (12%). Meisjes met een Nederlandse achtergrond zijn juist weer het meest ondervertegenwoordigd in deze groep ‘tijdelijke schoolverlaters’.

Tabel 2.1 Aandeel jongeren zonder VO-diploma aan het begin van de meetperiode naar geslacht en achtergrond

	Hele cohort	VO verlaten zonder diploma of zonder diploma voor het eerst ingestroomd in mbo
Jongens NLse achtergrond	39%	34%
Jongens migratieachtergrond	12%	24%
Meisjes NLse achtergrond	37%	23%
Meisjes migratieachtergrond	12%	19%

Deze twee groepen: ‘geslaagde tieners’ (degenen met een VO-diploma aan het begin van de meetperiode) en de ‘tijdelijke schoolverlaters’ (degenen zonder VO-diploma aan het begin van de meetperiode) zijn ook verre van evenredig verdeeld over de onderwijsniveaus. Met name de groep ‘zonder startkwalificatie’ bevat veel tijdelijke schoolverlaters. Zie onderstaande figuur.

Figuur 2.3 Aandeel jongeren met en zonder VO-diploma aan het begin van de meetperiode per uiteindelijk behaald onderwijsniveau

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

Uitleg figuur: in het lichtblauw de jongeren uit ons onderzoek die aan het begin van de meetperiode nog geen VO-diploma hebben gehaald. In het donkerblauw degenen die net geslaagd zijn voor een VO-diploma aan het begin van de meetperiode. Het percentage geeft het deel van de jongeren met een bepaald einddiploma aan (bijvoorbeeld mbo4) dat aan het begin van de meetperiode net geslaagd was voor het VO (bij de jongeren die uiteindelijk een mbo4-diploma als hoogste diploma halen is dit 90%) en het deel van de jongeren dat aan het begin van de meetperiode niet naar school ging, maar toch ook nog geen diploma had. Degenen met een einddiploma mbo4 zijn dus daarna alsnog weer naar school gegaan.

3 Waarde diploma's op de arbeidsmarkt

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk behandelt de eerste hoofdvraag van het onderzoek:

Doen jongeren met een startkwalificatie het beter op de arbeidsmarkt?

Hoewel het met onze data niet mogelijk is te bewijzen dat een hoger onderwijsniveau een gunstigere arbeidsmarktpositie veroorzaakt⁸, geldt voor jongeren uit ons cohort wel dat hoe hoger het onderwijsniveau, hoe gunstiger de arbeidsmarktpositie.

Die gunstige arbeidsmarktpositie zien we terug op alle vier de onderzochte arbeidsmarktuitskomsten: inkomensbron⁹, economische zelfstandigheid, baanzekerheid en werkzekerheid. Aan elk van deze vier arbeidsmarktuitskomsten wijden we een aparte paragraaf in dit hoofdstuk.

Daarnaast hebben we de jongeren verdeeld in vijf (hoofd)onderwijsniveaus: geen startkwalificatie, precies startkwalificatie, mbo3, mbo4 en hoger onderwijs. Per onderwijsuitkomst vergelijken we paarsgewijs deze vijf groepen. Zo beginnen we de vergelijking altijd door jongeren zonder startkwalificatie te vergelijken met jongeren met precies startkwalificatie. Daarna vergelijken we jongeren met precies startkwalificatie met jongeren met een mbo3-diploma etc.

Tot slot: er zijn kenmerken waarvan we in de cijfers zien dat ze onevenredig verdeeld zijn tussen arbeidsuitkomsten, bijvoorbeeld geslacht: de vrouwen in ons cohort werken minder vaak dan de mannen. Als dus een groep jongeren met een bepaald onderwijsniveau relatief veel vrouwen bevat, zal die groep alleen al om die reden minder vaak werken dan een groep met een ander onderwijsniveau dat relatief veel mannen bevat. We laten daarom in een vergelijking tussen onderwijsniveaus altijd na het gewone verschil (recht tellingen), ook het verschil gecorrigeerd voor groepssamenstelling zien (zie bijlage 1 voor een overzicht van alle correctiefactoren).

Leeswijzer

We bespreken na deze inleiding per paragraaf of er verschillen zijn tussen de vijf onderwijsniveaus in inkomensbron (3.2), economische zelfstandigheid (3.3), baanzekerheid (3.4) en werkzekerheid (3.5). Het hoofdstuk eindigt met een conclusie (3.6).

⁸ Mensen kiezen zelf voor de opleidingen, dus het kan zijn (is zelfs heel waarschijnlijk) dat bijvoorbeeld mensen met meer cognitieve vaardigheden hogere onderwijsniveaus kiezen en (minder waarschijnlijk, maar het zou theoretisch kunnen) dat die cognitieve vaardigheden ook zonder onderwijs zouden leiden tot de gunstigere arbeidsmarktsituatie die jongeren met een hoger onderwijsniveau nu hebben.

⁹ Inkomensbron is weliswaar grotendeels, maar niet volledig een uitkomst van de arbeidsmarkt.

3.2 Inkomensbron

3.2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk vergelijkt de inkomensbronnen van jongeren van verschillende opleidingsniveaus. We behandelen de inkomensbronnen: inkomen uit arbeid (baan), inkomen uit zelfstandig ondernemerschap (zzp), overdrachtsinkomen (uitkering) en geen (geen inkomen).

In deze paragraaf vergelijken we in vier stappen steeds de inkomensbronnen van twee opeenvolgende onderwijsniveaus. Dit doen we omdat een volgende niveaustap het meest realistische alternatief is voor jongeren en deze vergelijking voor hen dus het meest relevant.

Leeswijzer

We beginnen met een overzicht over alle groepen heen (3.2.2.). Vervolgens vergelijken we de inkomensbronnen van jongeren in ons cohort *zonder startkwalificatie* en jongeren met *precies startkwalificatie* (3.2.3). Vervolgens vergelijken we *precies startkwalificatie* met *mbo3* (3.2.4). Daarna vergelijken we *mbo3* met *mbo4* (3.2.5) en tot slot vergelijken we de inkomensbronnen van jongeren met een hoogste diploma *mbo4* met inkomensbronnen van jongeren die een diploma in het *hoger onderwijs* hebben gehaald (3.2.6). We eindigen met een conclusie (3.2.7).

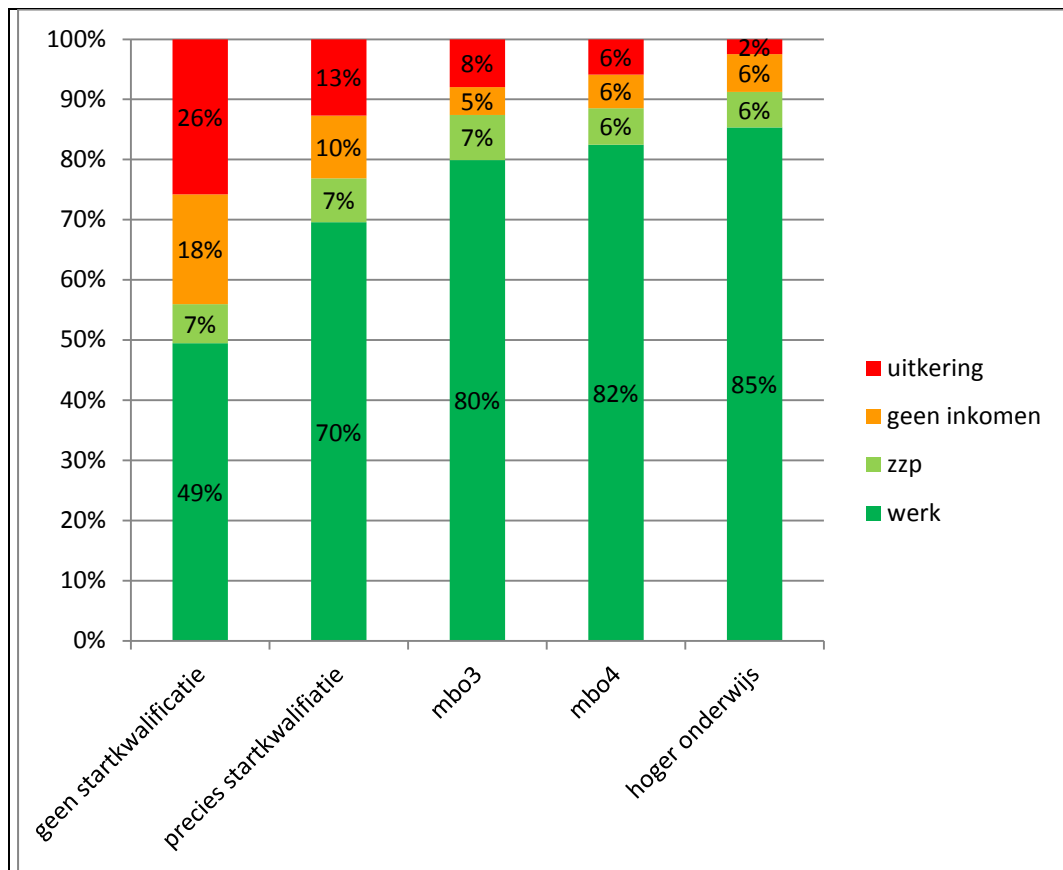
3.2.2 Overzicht over alle onderwijsniveaus heen

Of de jongeren uit ons cohort na hun opleiding gaan werken of dat zij een andere bron van inkomsten hebben, zoals een uitkering, hangt voor een belangrijk deel samen met hun opleidingsniveau. Zo hebben de jongeren zonder startkwalificatie drie keer zo vaak een uitkering dan de jongeren die een mbo4-opleiding in de wacht wisten te slepen.¹⁰

Figuur 3.1 geeft hiervan een overzicht. Ze geeft de voornaamste inkomensbron weer van jongeren uit ons cohort die aan het einde van onze meetperiode (oktober 2015) niet meer ingeschreven staan bij een onderwijsinstelling.

¹⁰ Zoals in de bijsluiters van de inleiding vermeld, kunnen we niets zeggen over of het onderwijsniveau dit veroorzaakt. Zie op de volgende pagina bij 'uitkering' dat er voor sommige uitkeringen hoogstwaarschijnlijk geen verband is.

Figuur 3.1 Voornaamste inkomensbron van niet meer studerende jongeren in ons cohort

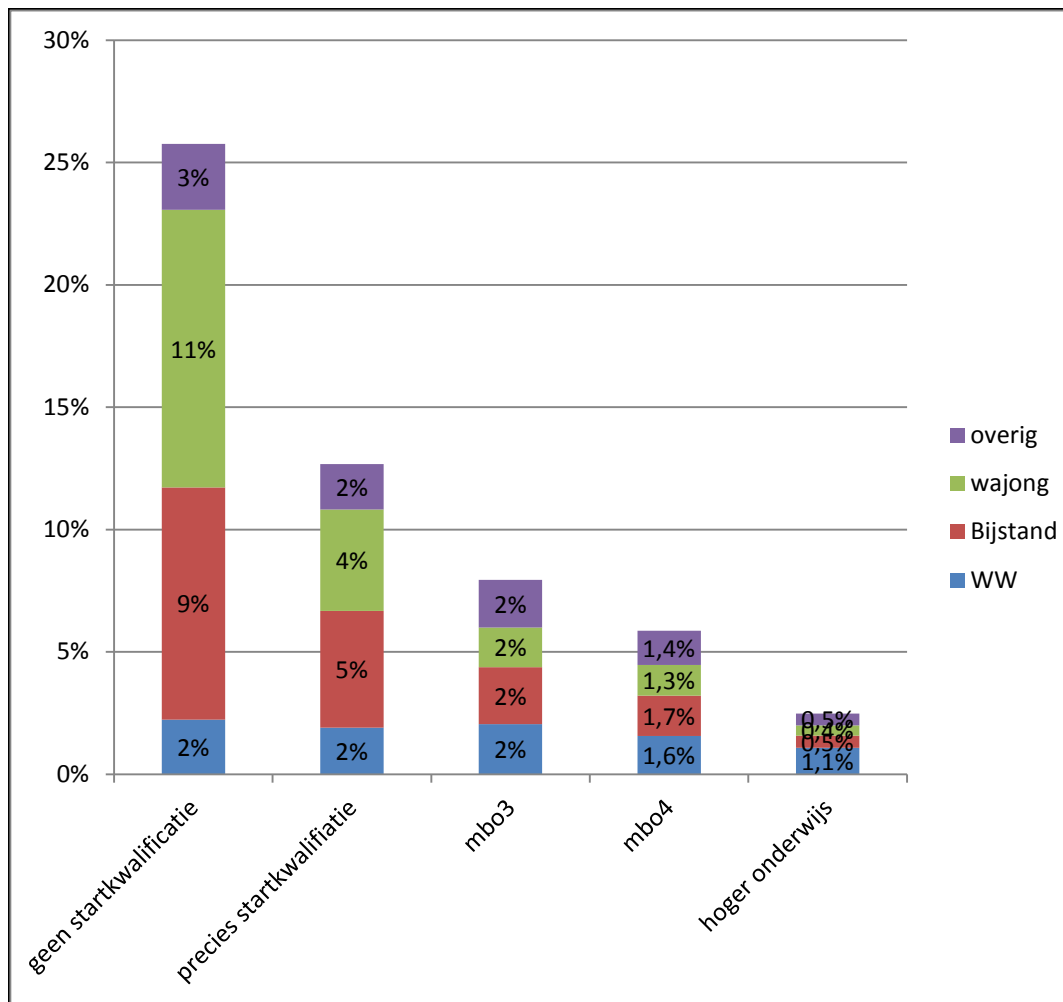

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

Uit de figuur blijkt dat hoe hoger het opleidingsniveau, hoe groter het aandeel jongeren met een baan. Met name tussen de laagste drie niveaus zijn de verschillen per onderwijsniveau groot, daarna vlakken de verschillen af. Dit geldt in sterkere mate voor 'geen inkomen'. De verschillen tussen de eerste drie opleidingsniveaus zijn groot, maar tussen mbo3, mbo4 en hoger onderwijs is geen verschil meer. Zzp'ers zijn er over alle opleidingsniveaus ongeveer evenveel. Dit komt waarschijnlijk omdat zzp'ers zowel niet altijd vrijwillig flexibele werknemers aan de onderkant van de arbeidsmarkt betreft, als hoogopgeleiden die al dan niet bewust kiezen voor een eigen onderneming om bijvoorbeeld meer te verdienen of meer vrijheid te hebben hun leven in te delen dan een baan in loondienst doorgaans mogelijk maakt.

Bij uitkeringen zijn er nog wel grote verschillen tot en met hoger onderwijs. Het zijn vooral de wijong-uitkeringen die het verschil maken. 11% van de jongeren zonder startkwalificatie heeft als voornaamste bron van inkomen een wijong-uitkering, terwijl dit bij jongeren zonder startkwalificatie 4% is. De onderstaande figuur geeft hiervan een overzicht.

Figuur 3.2 Aandeel jongeren per opleidingsniveau met een bepaalde uitkering

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

Uitleg bij de figuur: de groene categorie noemen we wijong, maar de cbs-categorie die we hiervoor hebben gebruikt bevat naar mensen met een wijonguitkering ook mensen met een uitkering in het kader van de ioaw, ioaz, bbz en wwik. De wwik is echter beëindigd in 2012 en het aantal mensen met een bbz-uitkering is erg klein vergeleken met het aantal mensen met een wijonguitkering (landelijk zijn er in 2015 ongeveer 4 duizend mensen met een bbz-uitkering en ongeveer 220 duizend met een wijong-uitkering). Daarnaast, omdat in 2015 onze onderzoeksgroep enkel uit twintigers en dertigers bestaat, verwachten we niet dat er mensen met arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor ouderen (ioaw en ioaz) in voorkomen. Dit betekent dat de groene kolom naast een enkele bbz'er bestaat uit wijongers.

De Wijong is een uitkering voor mensen die al als minderjarige arbeidsongeschikt zijn of dit worden voor hun dertigste en in het jaar ervoor nog studeerden.

Het is niet heel waarschijnlijk dat een laag opleidingsniveau op jonge leeftijd arbeidsongeschiktheid veroorzaakt. Het is waarschijnlijker dat in veel gevallen het beperkte arbeidsvermogen zowel de oorzaak is van het lage opleidingsniveau, als van het feit dat deze jongeren geen baan hebben.

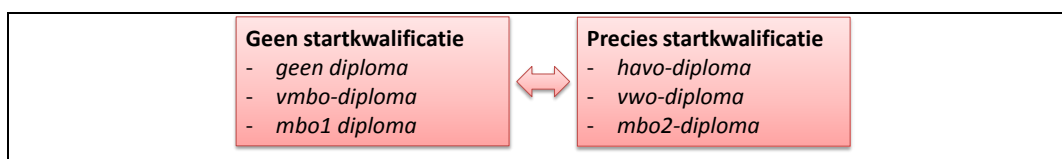
Het gaat hier over werkenden in oktober 2015. In januari 2015 is de participatiewet ingegaan. De regels voor het krijgen van een wijong-uitkering zijn toen aangescherpt. Voor 2015 kregen ook mensen die gedeeltelijk arbeidsgeschikt waren voor het

resterende deel een wijong-uitkering. Sinds 2015 komen nieuwe aanvragers slechts in aanmerking voor een wijong-uitkering als zij volledig en duurzaam arbeidsongeschikt zijn. Degenen die toen al een wijong-uitkering hadden en nog niet ouder waren dan 50 jaar werden herkeurd. Degenen die in oktober 2015 (ons meetpunt) als voornaamste bron van inkomen een wijong-uitkering hebben, vallen dus onder die regels, zij het dat zij wellicht nog niet allemaal herkeurd zijn op dat moment. Desondanks zal een deel van de mensen die in oktober 2015 als voornaamste inkomensbron wijong hebben, dus per definitie een behoorlijke arbeidsbeperking hebben. De kans dat zij zouden werken als zij een hoger diploma hadden gehad is daardoor niet zo groot.

De tweede soort uitkering die veel verschil maakt is 'bijstand'. Zo hebben jongeren zonder startkwalificatie twee keer zo vaak als voornaamste bron van inkomen een bijstandsuitkering (namelijk 9%), als jongeren met startkwalificatie (namelijk 4%).

De andere uitkeringen (WW en overige uitkeringen) verschillen niet of minder tussen mensen met en zonder startkwalificatie.

3.2.3 Geen startkwalificatie versus precies een startkwalificatie

Inleiding

Er zijn grote verschillen te zien in ons cohort tussen de inkomensbronnen van jongeren *zonder startkwalificatie* en jongeren met *precies startkwalificatie*. Zo hebben de startgekwalificeerde jongeren anderhalf keer zo vaak een baan, de helft minder uitkeringen en de helft minder vaak geen inkomen. We behandelen hieronder achtereenvolgens de inkomensbronnen: inkomen uit arbeid (baan), inkomen uit zelfstandig ondernemerschap (zzp), overdrachtsinkomen (uitkering) en geen (geen inkomen).

Baan

Startgekwalificeerden anderhalf keer zo vaak een baan

Jongeren in ons cohort met *precies startkwalificatie* hebben bijna anderhalf keer zo vaak een baan als de jongeren *zonder startkwalificatie*. 49% van de jongeren zonder startkwalificatie heeft een baan en 70% van de jongeren met precies startkwalificatie heeft een baan aan het einde van de meetperiode (oktober 2015).

De mbo2'ers (ongeveer zestig procent van de 34.000 startgekwalificeerden die niet meer studeren) en de havisten (ruim een kwart van deze groep) hebben even vaak een baan. Beide groepen hebben in ongeveer 70-71% van de gevallen een baan. De vwo'ers hebben in 62% van de gevallen een baan. Zoals al eerder vermeld gaat het in

dit hele hoofdstuk en dus ook hier uitsluitend over leerlingen die niet meer ingeschreven staan aan een onderwijsinstelling.

Het verschil in banen tussen mensen met precies startkwalificatie en mensen zonder startkwalificatie is 21%-punt. Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan verkleint het verschil naar 16%-punt. De meeste invloed hebben de achtergrondkenmerken herkomst en vooropleiding. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

Zzp

Er is geen verschil tussen jongeren zonder en jongeren met precies startkwalificatie in het percentage jongeren dat als voornaamste inkomensbron inkomen uit zelfstandig ondernemerschap heeft. Van beide groepen geldt voor 7% van de jongeren dat inkomen uit zelfstandig ondernemerschap hun voornaamste bron van inkomen is.

Uitkering

Uitkeringen betreft een breed scala aan uitkeringen. Het betreft zowel sociale voorzieningen, als sociale verzekeringen. We hebben deze uitkeringen ingedeeld naar: WW, bijstand, wijong en overige uitkeringen.

Startgekwalificeerden de helft minder uitkeringen

Jongeren zonder startkwalificatie hebben in ons cohort twee keer zo vaak een uitkering als de jongeren met precies startkwalificatie. Van degenen zonder startkwalificatie heeft 26% een uitkering. Van degenen met precies een startkwalificatie heeft 13% een uitkering.

Deze verschillen zijn met name groot bij wijong en bij bijstand. Zoals al opgemerkt bij het algemene overzicht van dit hoofdstuk zal het feit dat deze mensen vaker een wijong-uitkering hebben meestal niet liggen aan het feit dat zij laagopgeleid zijn, maar zal het feit dat zij deze uitkering hebben en het feit dat zij laagopgeleid zijn beide te herleiden zijn tot het feit dat zij een beperkt arbeidsvermogen hebben.

Tabel 3.1 Aandeel jongeren met een uitkering per opleidingsniveau, naar soort uitkering

	WW	Bijstand	Wajong etc. (a).	Overig	Totaal uitkering
Geen startkwalificatie	2,2%	9,5%	11,3%	2,7%	25,8%
Precies startkwalificatie	1,9%	4,8%	4,1%	1,9%	12,7%
(a) Wajong, ioaw, ioaz, bbz en wwik.					
Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.					

Het verschil in uitkeringen tussen mensen met precies startkwalificatie en mensen zonder startkwalificatie is ongeveer 13%-punt. Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan blijkt dat de achtergrondkenmerken elkaar opheffen en het verschil 13%-punt blijft. De meeste invloed hebben de achtergrondkenmerken 'hoe lang geleden is het hoogste diploma gehaald' (vergroot het verschil) en vooropleiding (verkleint het verschil). Zij heffen elkaar grotendeels op. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

Tellen we de wijong-uitkering niet mee dan is het verschil ongeveer 6%-punt. Van alle jongeren zonder startkwalificatie heeft 14,4% een uitkering anders dan wijong en van alle jongeren met precies startkwalificatie heeft 8,5% een uitkering anders dan wijong.

Geen inkomen

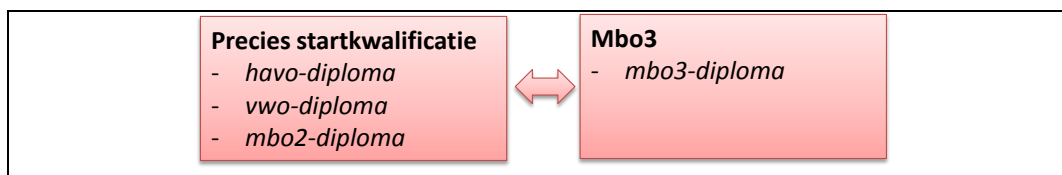
Startgekwalificeerden ongeveer helft minder zonder inkomen

Jongeren zonder startkwalificatie hebben in ons cohort ongeveer twee keer zo vaak geen inkomen als de jongeren met precies startkwalificatie. Van de jongeren zonder startkwalificatie heeft 18% geen eigen inkomen. Van de jongeren uit ons cohort met precies een startkwalificatie heeft 10% geen eigen inkomen.

Jongeren zonder inkomen hebben mogelijk een partner met inkomen, en/of wonen nog thuis bij hun ouders, leven (tijdelijk) van hun spaargeld, zitten net tussen twee banen of opleidingen in, of beschikken wellicht over inkomstenbronnen waarvan zij de herkomst liever niet met officiële instanties delen. Ook zouden ze bijvoorbeeld kunnen backpacken, gedetineerd kunnen zijn, geen vaste woon- of verblijfplaats kunnen hebben en wellicht is er ook een bij die een autarkische levensstijl heeft opgepakt.

Het verschil tussen jongeren met en zonder startkwalificatie in de categorie 'geen inkomen' is 8%-punt. Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan wordt het verschil 4%-punt. De meeste invloed hebben de achtergrondkenmerken 'hoe lang geleden is het hoogste diploma gehaald', 'herkomst' en 'vooropleiding'. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

3.2.4 Precies startkwalificatie versus mbo3

Inleiding

Ook de inkomensbronnen van jongeren met precies startkwalificatie en jongeren met een mbo3-opleiding zijn verschillend. Jongeren met een mbo3-opleiding hebben in

ons cohort duidelijk vaker een baan, minder vaak een uitkering en minder vaak geen inkomen dan jongeren met als hoogste diploma een mbo2-, havo- of vwo-diploma. We behandelen hieronder achtereenvolgens de inkomensbronnen: inkomen uit arbeid (baan), inkomen uit zelfstandig ondernemerschap (zzp), overdrachtsinkomen (uitkering) en geen (geen inkomen).

Baan

Mbo3 vaker een baan dan precies startkwalificatie

Er is een duidelijk verschil in aandeel mensen met een baan tussen degenen met precies een startkwalificatie (mbo2, havo of vwo) en degenen met een mbo3-diploma. Waar 70% van de jongeren uit ons cohort met precies een startkwalificatie een baan heeft, is dat percentage onder de mbo3'ers 80%.

Leerlingen die hun mbo-diploma via een BBL-traject hebben gehaald hebben beduidend vaker werk dan leerlingen die hun mbo-diploma via een BOL-traject hebben gehaald. 79% van de mbo2-gediplomeerden met een BBL-traject heeft werk, tegen 65% van de mbo2-gediplomeerden met een BOL-traject. Bij mbo3'ers heeft 76% van de BOL'ers een baan en 85% van de BBL'ers.

Het verschil in het aandeel banen tussen precies startkwalificatie en mbo3 is 10%-punt. Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan wordt het verschil 7%-punt. Er is niet een kenmerk dat voor deze verkleining van het verschil zorgt, allerlei kenmerken hebben ieder een bescheiden bijdrage hieraan. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

Zzp

Er is geen verschil tussen jongeren met precies startkwalificatie en jongeren met een mbo3-diploma als het gaat om het percentage jongeren dat als voornaamste inkomensbron inkomen uit zelfstandig ondernemerschap heeft. Ook hier is het percentage in beide gevallen 7%.

Uitkering

Mbo3 minder vaak uitkering dan precies startkwalificatie

Wel hebben mbo3'ers minder vaak een uitkering. Jongeren met precies een startkwalificatie hebben in 13% van de gevallen een uitkering en jongeren met mbo3 in 8% van de gevallen.

Tabel 3.2 Aandeel jongeren met een uitkering per opleidingsniveau, naar soort uitkering

	WW	Bijstand	Wajong etc. (a).	Overig	Totaal uitkering
Precies startkwalificatie	1,9%	4,8%	4,1%	1,9%	12,7%
Mbo3	2,1%	2,3%	1,6%	2,0%	7,9%

(a) Wajong, ioaw, ioaz, bbz en wwik.

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

Het verschil is ongeveer 5%-punt. Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan wordt het verschil 8%-punt. De meeste invloed heeft het achtergrondkenmerk 'hoe lang geleden is het hoogste diploma gehaald'. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

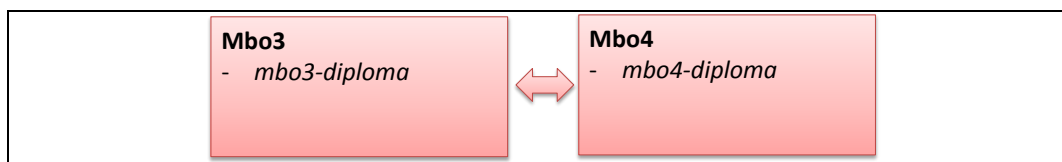
De verschillen ontstaan vanwege de bijstandsuitkering en de wijong-uitkeringen. Tellen we de wijong-uitkering niet mee dan wordt het verschil ongeveer 2%-punt. Van alle jongeren met precies een startkwalificatie heeft 8,5% een uitkering anders dan wijong en van alle jongeren met mbo3 heeft 6,3% een uitkering anders dan wijong.

Geen inkomen

Precies startkwalificatie twee zo vaak zonder inkomen als mbo3

Het aantal mensen zonder inkomen is 13% bij precies startkwalificatie en 8% bij mbo3. Het verschil is 6%-punt. Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan wordt het verschil 3%-punt. De meeste invloed heeft het achtergrondkenmerken 'hoe lang geleden is het hoogste diploma gehaald'. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

3.2.5 Mbo3 versus mbo4

Inleiding

Er is een bescheiden verschil in inkomensbronnen tussen jongeren met een mbo3- en een mbo4-opleiding. Jongeren met een mbo4-opleiding hebben in ons cohort net iets vaker een baan, minder vaak een uitkering en minder vaak geen inkomen dan jongeren met een mbo3-opleiding, die het ook al goed doen op de arbeidsmarkt. We behandelen hieronder achtereenvolgens de inkomensbronnen: inkomen uit arbeid (baan), inkomen uit zelfstandig ondernemerschap (zzp), overdrachtsinkomen (uitkering) en geen (geen inkomen).

Baan

Mbo4 vaker een baan dan mbo3

Jongeren met een mbo4-diploma hebben iets vaker een baan dan jongeren met een mbo3-diploma uit ons cohort. In ons cohort hebben de jongeren met een mbo3-diploma in 80% van de gevallen een baan en jongeren met een mbo4-diploma in 82% van de gevallen. Dit is 2%-punt.

Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan wordt het verschil 4%-punt. De meeste invloed heeft het achtergrondkenmerk 'BBL/BOL'. Dit heeft twee redenen. Ten eerste doen er meer dan dubbel zoveel mbo3'ers BBL dan mbo4'ers. 42% van de jongeren

waarvan mbo3 het hoogste diploma was deden hun mbo3-opleiding als BBL-traject. Bij mbo4 ligt dit percentage veel lager: 16% van de jongeren met als hoogste diploma mbo4 deed zijn mbo4-opleiding als BBL-traject. Ten tweede omdat de jongeren uit ons cohort met een BBL-traject vaker een baan hebben dan de jongeren uit ons cohort met een BOL-traject. De jongeren in ons cohort die mbo3 via BBL hebben gedaan hebben aan het einde van de meetperiode in 85% van de gevallen een baan. De jongeren in ons cohort die hun mbo3-diploma via een BOL-traject hebben gehaald heeft 76% een baan. Bij mbo4 zien we hetzelfde patroon. De jongeren in ons cohort die mbo4 via BBL hebben gedaan hebben aan het einde van de meetperiode in 90% van de gevallen een baan. De jongeren in ons cohort die hun mbo4-diploma via een BOL-traject hebben gehaald heeft 81% een baan.

In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

Zzp

Er is nauwelijks verschil tussen jongeren met een mbo3-diploma en jongeren met een mbo4-diploma als het gaat om het percentage jongeren dat als voornaamste inkomensbron inkomen uit zelfstandig ondernemerschap heeft. Bij mbo-3'ers is dit in 7% van de gevallen, bij mbo-4'ers in 6% van de gevallen.

Uitkering

Mbo4 minder vaak een uitkering dan mbo3

Mbo4-gediplomeerden hebben minder vaak een uitkering dan mbo3-gediplomeerden uit ons cohort. De mbo3-gediplomeerden hebben in ongeveer 8% van de gevallen een uitkering. De mbo4-gediplomeerden in ongeveer 6% van de gevallen.

Tabel 3.3 Aandeel jongeren met een uitkering per opleidingsniveau, naar soort uitkering

	WW	Bijstand	Wajong etc. (a).	Overig	Totaal uitkering
Mbo3	2,1%	2,3%	1,6%	2,0%	7,9%
Mbo4	1,6%	1,7%	1,3%	1,4%	5,9%

(a) Wajong, ioaw, ioaz, bbz en wwik.
Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

Het verschil is 2%-punt. Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan wordt het verschil 3%-punt. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

Tellen we de wajong-uitkering niet mee dan maakt dat hier weinig (0,3%-punt) verschil.

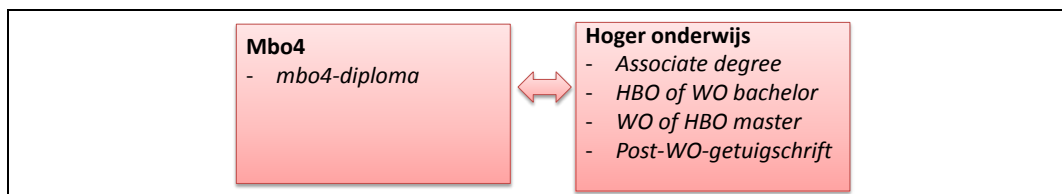
Geen inkomen

Mbo4 iets vaker geen inkomen dan mbo3

Anders dan het gebruikelijke patroon hebben leerlingen met een mbo4-diploma net iets vaker (1%-punt) geen inkomen dan leerlingen met een mbo3-diploma. Dit verschil is significant.

Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan blijft het verschil afgerond 1%-punt. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

3.2.6 Mbo4 versus hoger onderwijs

Inleiding

Er is ook een verschil te zien in ons cohort tussen de inkomensbronnen van jongeren met een mbo4-opleiding en jongeren met een hoger onderwijsdiploma. Jongeren met hoger onderwijs hebben in ons cohort vaker een baan, minder vaak een uitkering en minder vaak geen inkomen dan jongeren met een mbo4-opleiding. We behandelen hieronder achtereenvolgens de inkomensbronnen: inkomen uit arbeid (baan), inkomen uit zelfstandig ondernemerschap (zzp), overdrachtsinkomen (uitkering) en geen (geen inkomen).

Baan

Hoger onderwijs vaker een baan dan mbo4

82% van de jongeren in ons cohort met een mbo4-diploma als hoogste diploma hebben een baan. Jongeren met een hoger onderwijsdiploma hebben in 85% van de gevallen een baan.

Het verschil is 3%-punt. Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan blijft het verschil 3%-punt. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

Zzp

Er is geen verschil tussen jongeren met een mbo4-diploma en jongeren met een diploma uit het hoger onderwijs als het gaat om het percentage jongeren dat als voornaamste inkomensbron inkomen uit zelfstandig ondernemerschap heeft. In beide gevallen is dit 6%.

Uitkering

Hoger onderwijs minder vaak een uitkering dan mbo4

Degenen die een diploma in het hoger onderwijs hebben (van *associate degree* tot en met post-wo) hebben in 2,5% van de gevallen een uitkering. Jongeren met een mbo4-diploma hebben in 5,9% van de gevallen een uitkering. Ook hier wordt het verschil met name veroorzaakt in verschillen in bijstandsgerechtigden en wajongeren. Er zijn ook wel minder WW'ers onder de hoger opgeleiden, maar dat scheelt minder veel. Tellen we de wajong-uitkering niet mee dan wordt het verschil afgerond 3%-punt. Van alle jongeren met mbo3 heeft 4,6% een uitkering anders dan wajong en van alle jongeren met mbo4 heeft 2,1% een uitkering anders dan wajong.

Tabel 3.4 Aandeel jongeren met een uitkering per opleidingsniveau, naar soort uitkering

	WW	Bijstand	Wajong etc. (a).	Overig	Totaal uitkering
Mbo4	1,6%	1,7%	1,3%	1,4%	5,9%
Hoger onderwijs	1,1%	0,5%	0,4%	0,5%	2,5%
(a) Wajong, ioaw, ioaz, bbz en wwik.					
Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.					

Het totale verschil tussen hoger opgeleiden en mbo4'ers in aandeel uitkeringsgerechtigden is afgerond 4%-punt. Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan wordt het verschil 3%-punt. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

Geen inkomen

Even groot aandeel mensen zonder inkomen bij hoger onderwijs en mbo4

Van de leerlingen in ons cohort met als hoogste diploma een mbo4-diploma heeft een even groot aandeel geen inkomen dan van de leerlingen in ons cohort die een hoger onderwijsdiploma hebben.

Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan wordt het verschil 1%-punt. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

3.2.7 Conclusie

Hoe hoger het opleidingsniveau, hoe groter het aandeel jongeren met een baan. Met name tussen de laagste drie niveaus zijn de verschillen per onderwijsniveau groot, daarna vlakken de verschillen af. 'Geen inkomen' volgt hetzelfde patroon. Bij uitkeringen blijven de verschillen groot tot en met hoger onderwijs. Zzp'ers zijn er over alle opleidingsniveaus ongeveer evenveel.

Deels kan het verschil in het aandeel werkenden mogelijk verklaard door het feit dat de groep jongeren zonder startkwalificatie een veel hoger aandeel wajong-ontvangers kent. Een derde deel van het verschil tussen werkenden en niet-werkenden (21%-punt) zou mogelijk verklaard kunnen worden door het verschil in wajong-ontvangers (7%-punt)

3.3 Economische zelfstandigheid

3.3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk vergelijkt het aantal economisch zelfstandigen tussen verschillende opleidingsniveaus.

Economische zelfstandig zijn mensen die met hun inkomen uit werk in hun eigen onderhoud kunnen voorzien. Er zijn diverse definities in omloop. Voor dit rapport hanteren een ruime definitie. Wij noemen iemand economisch zelfstandig als hij of zij

minimaal een inkomen van 70% van het minimumloon¹¹ verdient met werk. Dit kan via werk in loondienst zijn, of via inkomen door zelfstandig ondernemerschap of door een combinatie van beide.

Niet economisch zelfstandig zijn kan een bewuste keuze zijn. Zo wonen sommige mensen samen met een partner, of hun ouders en hebben bewust geen werk of een kleine bijbaan, om voldoende tijd over te hebben voor andere activiteiten.

Niet economisch zelfstandig zijn kan ook onvrijwillig zijn. Er zijn mensen die graag willen werken, maar geen baan kunnen vinden of liever meer zouden willen werken, maar desondanks met een klein bijbaantje of met bescheiden winst uit ondernemerschap genoeg moeten nemen.

Wij kunnen in onze data op geen enkele manier onderscheiden wie van de economische niet-zelfstandigen hier bewust voor kiest en wie niet. We rapporteren daarom over economisch zelfstandigen als geheel.

Wij onderscheiden daarbij enerzijds mensen met een uitkering en zonder inkomen van anderzijds mensen die werken of zelfstandig zijn, maar minder verdienen dan de hoogte van een bijstandsuitkering. Wij noemen deze laatste groep 'werkende armen' en 'arme zzp'ers, maar dit kunnen dus ook prima 'gelukkige huismannen' zijn.

Het betreft *geen* studenten met een bijbaantje, want we hebben alleen jongeren meegeteld die niet meer ingeschreven staan aan een onderwijsinstelling.

Wij meten of iemand wel of niet economisch zelfstandig is in oktober 2015, het einde van onze meetperiode, negen jaar nadat ons cohort een diploma in het voortgezet onderwijs haalde, het voortgezet onderwijs verliet zonder diploma en/of voor het eerst instroomde in het middelbaar beroepsonderwijs. Uitzondering zijn de zelfstandig ondernemers. We hebben van hen alleen jaarlonen, dus we meten of zij in het jaar 2015 economisch zelfstandig waren.

In deze paragraaf vergelijken we in vier stappen steeds de mate van economische zelfstandigheid van twee opeenvolgende onderwijsniveaus. Dit doen we omdat een volgende niveaustap het meest realistische alternatief is voor jongeren en deze vergelijking voor hen dus het meest relevant.

Leeswijzer

Na deze inleiding beginnen we met een overzicht over alle groepen heen (3.3.2.). Vervolgens vergelijken we de economische zelfstandigheid van jongeren in ons cohort *zonder startkwalificatie* en jongeren met *precies startkwalificatie* (3.3.3).

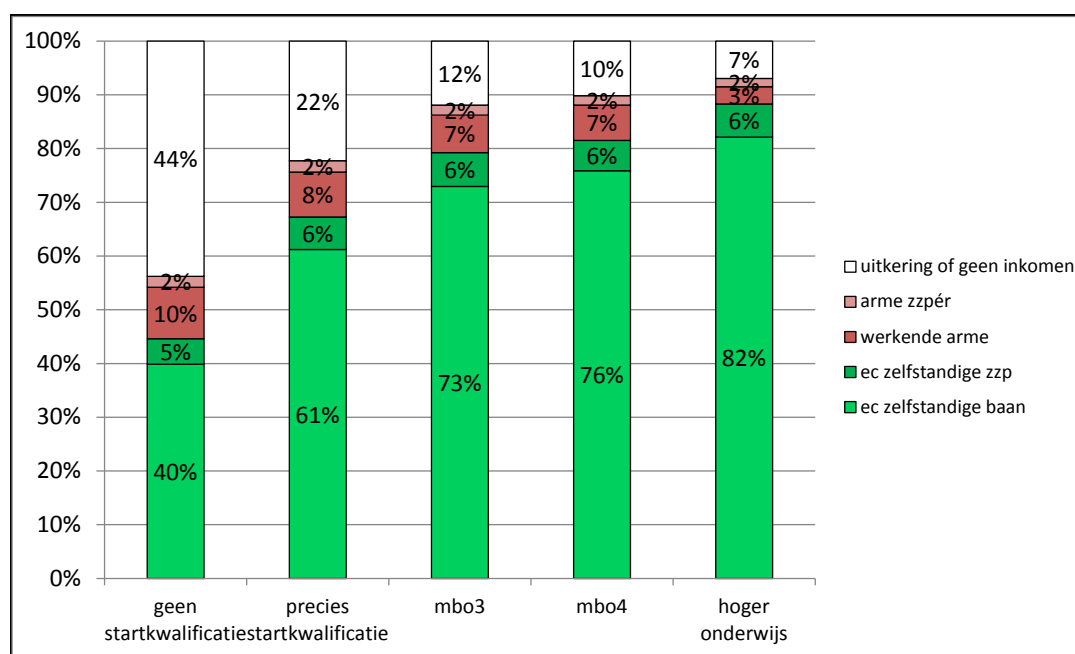
¹¹ Omdat de definitie van economische zelfstandigheid verschilt in diverse onderzoeken laten we in de bijlage zien dat ook als we een andere definitie hanteren (130% van het minimumloon) de hoofdconclusie niet verandert: hoe hoger het onderwijsniveau, hoe groter het aandeel economisch zelfstandigen.

Vervolgens vergelijken we *precies startkwalificatie* met *mbo3* (3.3.4). Daarna vergelijken we *mbo3* met *mbo4* (3.3.5) en tot slot vergelijken we de mate van economische zelfstandigheid van jongeren die als hoogste diploma een diploma *mbo4* hebben gehaald die van jongeren die een diploma in het *hoger onderwijs* hebben gehaald (3.3.6). We eindigen met een conclusie (3.3.7).

3.3.2 Overzicht over alle onderwijsniveaus heen

Onderstaande figuur geeft een overzicht van het aandeel economisch (on)zelfstandigen (uitgesplitst naar werkenden en niet-werkenden).

Figuur 3.3 Percentage economisch zelfstandigen per opleidingsniveau

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

Let op: deze figuur is gebaseerd op jaarcijfers (bijvoorbeeld: heeft het hele jaar als voornaamste inkomensbron een uitkering) en daarom zijn de percentages af en toe net afwijkend dan de figuur over inkomensbronnen op basis van maandcijfers (heeft een uitkering in oktober 2015)

Hieruit blijkt dat jongeren met een startkwalificatie uit ons cohort anderhalf keer vaker economisch zelfstandig zijn dan de jongeren zonder startkwalificatie. Van de jongeren zonder startkwalificatie is 45% economisch zelfstandig en van de jongeren met precies een startkwalificatie is 67% economisch zelfstandig.¹²

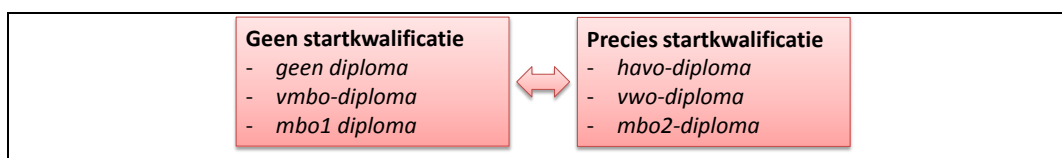
De jongeren met een mbo3-diploma zijn in 79% van de gevallen economisch zelfstandig. Jongeren met een mbo4-diploma in 82% van de gevallen en jongeren met een hoger onderwijsdiploma in 88% van de gevallen. Iedere groep kent een ongeveer gelijk aandeel zzp'ers dat niet economisch zelfstandig is.

¹² Hierbij vergelijken we de hoogste diploma's van jongeren die niet meer ingeschreven staan aan een onderwijsinstelling aan het einde van de meetperiode.

Omdat 'niet economische zelfstandig zijn' vaker onvrijwillig is bij mannen, dan bij vrouwen, is het ook interessant om het aandeel mannen onder de verschillende onderwijsniveaus hier naast te leggen. Verklaart de gendersamenstelling wellicht deels de oplopende economische zelfstandigheid naarmate jongeren een hoger onderwijsniveau hebben? Het antwoord is nee. Het aandeel mannen neemt niet toe, maar juist af bij stijgende onderwijsniveaus. Zo heeft bijna de helft (48%) van de mannen in ons cohort negen jaar na hun middelbareschooldiploma een opleidingsniveau onder of precies gelijk aan startkwalificatieniveau gehaald. Bij vrouwen is dat een derde 33%. Tegelijkertijd is het aandeel mannen in de minderheid bij de hogere diploma's. Zo heeft 18% van de mannen mbo-4 diploma als hoogste diploma, tegenover 21% van de vrouwen. Van de mannen heeft krap een kwart (24%) een diploma hbo of wo tegenover ruim een derde (35%) van de vrouwen.

Het aandeel werkende armen (inclusief dus jongeren die bewust kiezen voor een kleine bijbaan) daalt naarmate het opleidingsniveau stijgt. 10% van de jongeren zonder startkwalificatie werkt wel, maar verdient te weinig om economisch zelfstandig te zijn. Bij jongeren met een startkwalificatie is dit 8%. Dit percentage loopt langzaam af tot en met jongeren met een diploma in het hoger onderwijs. Van deze groep geldt voor 3% dat zij wel werken, maar niet economisch zelfstandig zijn. Het gaat hier telkens over jongeren die niet meer ingeschreven staan aan een onderwijsinstelling.

3.3.3 Geen startkwalificatie versus precies startkwalificatie

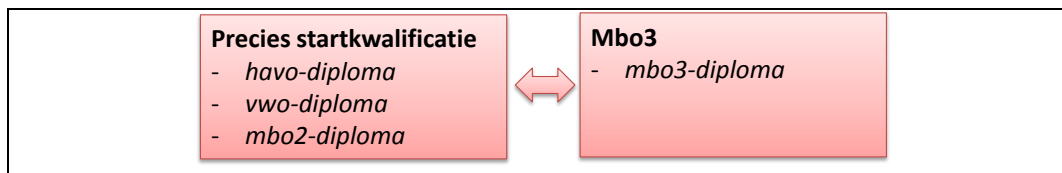

De jongeren in ons cohort met een startkwalificatie zijn beduidend vaker economisch zelfstandig dan de jongeren zonder startkwalificatie. Degenen uit ons cohort zonder startkwalificatie zijn in 45% van de gevallen economisch zelfstandig. Mensen met precies startkwalificatie zijn in 67% van de gevallen economisch zelfstandig.

Het verschil in economische zelfstandigheid tussen mensen zonder startkwalificatie en mensen met precies startkwalificatie is 23%-punt. Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan wordt het verschil 19%-punt. De meeste invloed heeft het achtergrondkenmerk 'herkomst'. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

In bijlage 1 staat ook aangegeven wat de uitkomst van deze berekeningen is in het geval niet uitgegaan wordt van een definitie van 70% van het minimumloon als eis voor economische zelfstandigheid, maar 130% van het minimumloon. Er zijn onder die definitie minder economisch zelfstandigen in beide groepen: 33% bij de groep zonder startkwalificatie en 45% bij de groep met startkwalificatie.

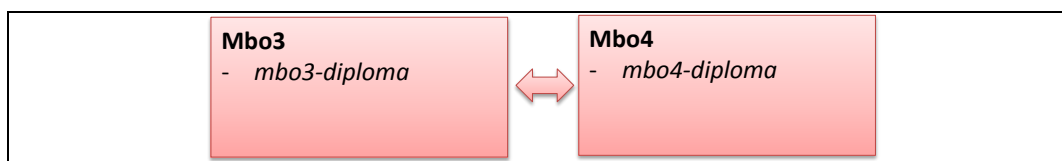
3.3.4 Precies startkwalificatie versus mbo3

De jongeren in ons cohort met mbo3 zijn vaker economisch zelfstandig dan mensen met precies startkwalificatie. Jongeren uit ons cohort met precies startkwalificatie zijn in 67% van de gevallen economisch zelfstandig. De jongeren met mbo3 zijn in 79% van de gevallen economisch zelfstandig.

Het verschil in economische zelfstandigheid tussen mensen met precies startkwalificatie en mensen met mbo3 als hoogste diploma is dus 12%-punt. Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan blijft het verschil 12%-punt. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven..

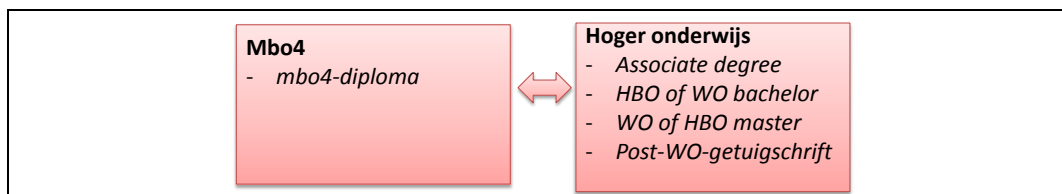
3.3.5 Mbo3 versus mbo4

De jongeren in ons cohort met mbo4 als hoogste diploma zijn vaker economisch zelfstandig dan mensen met mbo3 als hoogste diploma. Jongeren uit ons cohort met mbo3 zijn in 79% van de gevallen economisch zelfstandig. De jongeren met mbo4 zijn in 82% van de gevallen economisch zelfstandig.

Het verschil in economische zelfstandigheid tussen mensen met mbo3 en mbo4 is 3%-punt. Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan wordt het verschil 5%-punt. De meeste invloed heeft het achtergrondkenmerk 'BBL/BOL'. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

3.3.6 Mbo4 versus hoger onderwijs

De jongeren in ons cohort met een diploma uit het hoger onderwijs (hbo of wo) zijn vaker economisch zelfstandig dan mensen met mbo4 als hoogste diploma. Jongeren uit ons cohort met mbo4 zijn in 82% van de gevallen economisch zelfstandig. De jongeren met een diploma uit het hoger onderwijs zijn in 88% van de gevallen

economisch zelfstandig. Het verschil in economische zelfstandigheid tussen mensen met mbo4 en hoger onderwijs is 6%-punt.

Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan wordt het verschil 7%-punt. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

3.3.7 Conclusie

Het aandeel jongeren dat economisch zelfstandig is stijgt, naarmate het opleidingsniveau stijgt. Dit wordt niet veroorzaakt doordat vrouwen vaker bewust voor economische zelfstandigheid kiezen dan mannen, want het aandeel mannen van daalt juist naarmate het opleidingsniveau stijgt.

Het stijgende aandeel jongeren dat economisch zelfstandig is bij een stijgend opleidingsniveau wordt in ons cohort enkel veroorzaakt door werkenden in loondienst. Het aandeel economisch zelfstandige zzp'ers, als ook het aandeel arme zzp'ers blijft (nagenoeg) gelijk over de opleidingsniveaus.

Het aandeel jongeren dat een salaris verdient waarmee hij economisch zelfstandig is, stijgt bij ieder opleidingsniveau.

Het aandeel jongeren dat wel werkt, maar minder dan 70% van het minimum loon verdient en daarom niet economisch zelfstandig is, daalt bij de eerste drie onderwijsniveaus, blijft bij mbo3 en mbo4 gelijk en daalt daarna weer scherp bij hoger opgeleiden.

3.4 Baanzekerheid

3.4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk vergelijkt de baanzekerheid van jongeren met een baan van verschillende opleidingsniveaus. De percentages zijn dus – anders dan in de voorgaande paragrafen – geen percentages van de volledige groep jongeren van een bepaald onderwijsniveau, maar van degenen met een baan.

In deze paragraaf vergelijken we in vier stappen steeds de baanzekerheid van twee opeenvolgende onderwijsniveaus. Dit doen we omdat een volgende niveaustap het meest realistische alternatief is voor jongeren en deze vergelijking voor hen dus het meest relevant.

Leeswijzer

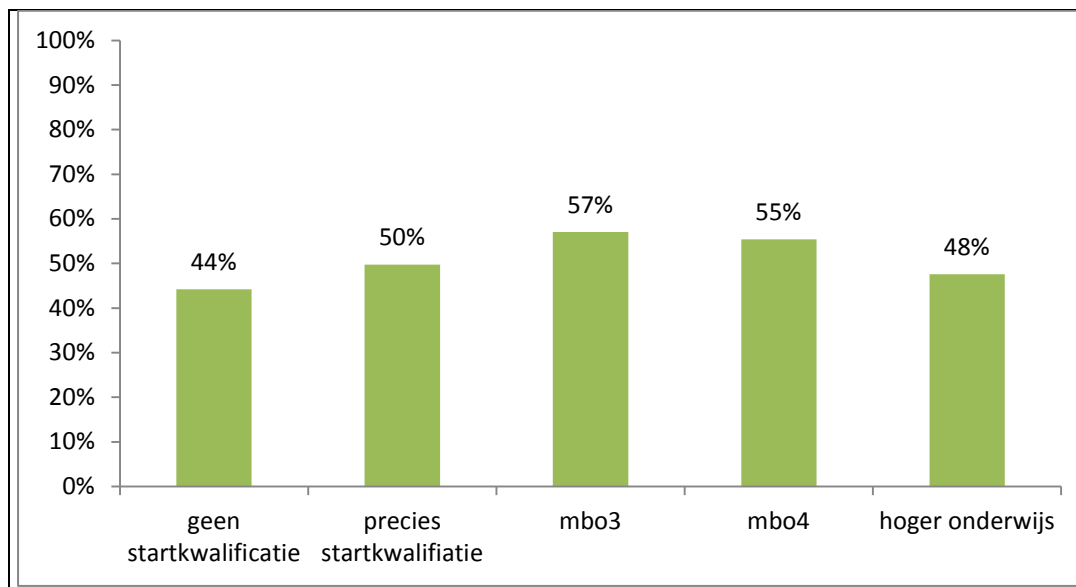
We beginnen met een overzicht over alle groepen heen (3.4.2.). Vervolgens vergelijken we de baanzekerheid van jongeren in ons cohort *zonder startkwalificatie* en jongeren met *precies startkwalificatie* (3.4.3). Vervolgens vergelijken we *precies startkwalificatie* met *mbo3* (3.4.4). Daarna vergelijken we *mbo3* met *mbo4* (3.4.5) en tot slot vergelijken we de baanzekerheid van jongeren met een hoogste diploma

mbo4 met de baanzekerheid van jongeren die een diploma in het *hoger onderwijs* hebben gehaald (3.4.6). We eindigen met een conclusie (3.4.7).

3.4.2 Overzicht over alle onderwijsniveaus heen

Jongeren met startkwalificatie hebben naast vaker werk, ook iets vaker een vast contract dan mensen zonder startkwalificatie. Jongeren in loondienst zonder startkwalificatie hebben in 44% van de gevallen een vast contract. Jongeren in loondienst met precies een startkwalificatie hebben in 50% van de gevallen een vast contract. Jongeren met een mbo3-diploma nog vaker: in 57% van de gevallen. Daarna neemt het weer af. De onderstaande figuur geeft het overzicht van het aandeel jongeren met een vast contract onder de jongeren met een baan.

Figuur 3.4 Percentage in vaste dienst van degenen in loondienst, per opleidingsniveau.

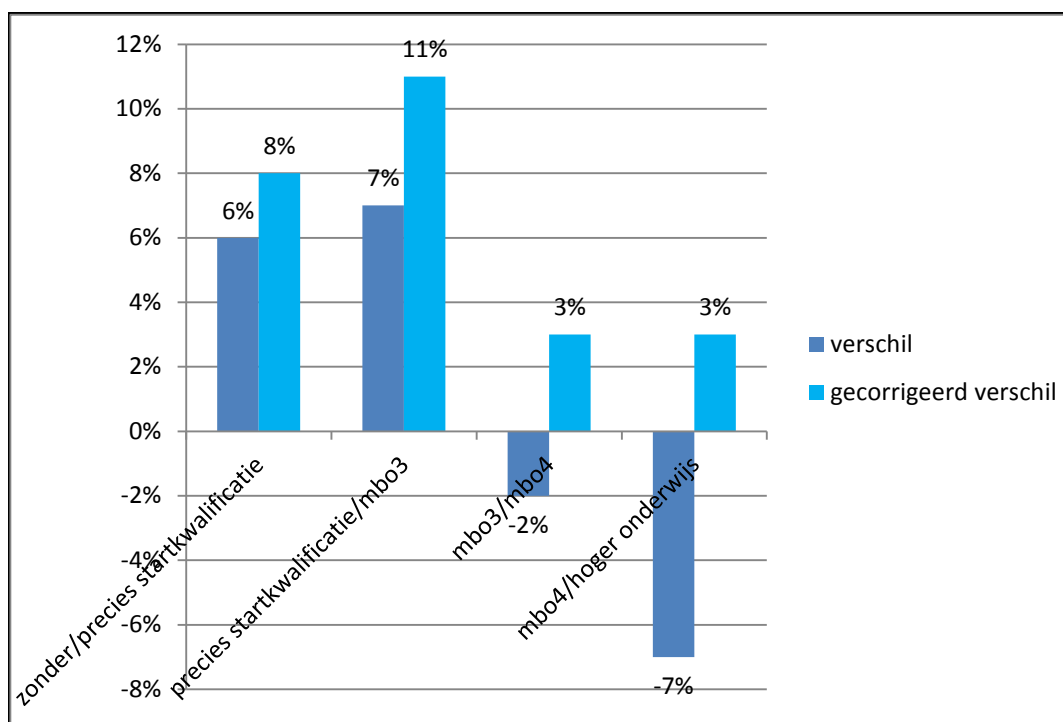
Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

Een nog hoger diploma lijkt in eerste instantie niet te zorgen voor nog meer vaste contracten. Corrigeren we echter mbo3 en mbo4 voor BOL/BBL dan klappt het teken om en hebben de mbo4-gediplomeerden vaker een vast contract. Dit komt waarschijnlijk omdat BBL-studenten al een paar jaar werken op het moment dat zij afgestudeerd zijn en daardoor sneller een vast contract krijgen, bijvoorbeeld bij de werkgever waarbij ze gestudeerd hebben.

Corrigeren we mbo4 en hogeropgeleiden voor hoelang geleden mensen hun hoogste diploma hebben gehaald, dan klappt ook daar het teken om en hebben hogeropgeleiden vaker een vast contract dan mensen met een mbo4-opleiding. Dit heeft waarschijnlijk dezelfde reden: jongeren met een hoger diploma zijn korter op de arbeidsmarkt (want zij hebben langer gestudeerd) en hebben daardoor vaker een tijdelijk contract dan jongeren die langer op de arbeidsmarkt zijn.

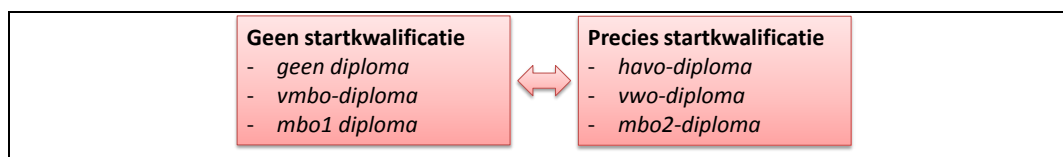
Onderstaande figuur laat zien de verschillen in baan zekerheid in eerste instantie negatief lijken te zijn voor de hogere opleidingsniveaus, maar positief blijken als er wordt gecorrigeerd voor achtergrondkenmerken.

Figuur 3.5 Verschil en gecorrigeerd verschil in baan zekerheid

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

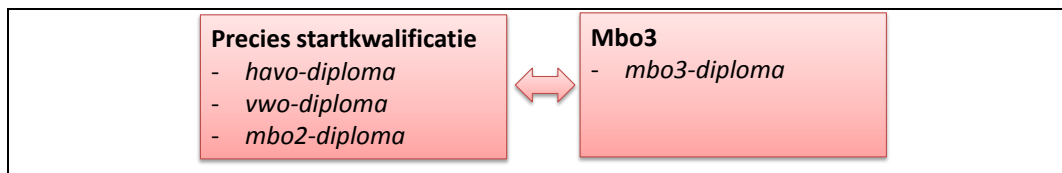
3.4.3 Vaste baan: zonder startkwalificatie versus precies startkwalificatie

Werkenden (in loondienst, exclusief zzp) uit ons cohort hebben vaker een vast contract als zij precies een startkwalificatie hebben, dan als zij geen startkwalificatie hebben. De werkenden zonder startkwalificatie hebben (dus) vaker een tijdelijk contract. Werkenden uit ons cohort zonder startkwalificatie hebben in 44% van de gevallen een vast contract. Werkenden met precies startkwalificatie hebben in 50% van de gevallen een vast contract.

Het verschil is 6%-punt. Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan wordt het verschil 8%-punt. De meeste invloed heeft het achtergrondkenmerk 'vooropleiding'. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

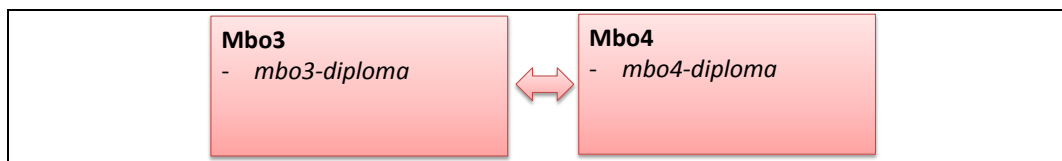
3.4.4 Vaste baan: precies startkwalificatie versus mbo3

Werkenden uit ons cohort met precies een startkwalificatie hebben in 50% van de gevallen een vast contract. Werkenden met als hoogste diploma mbo3 hebben in 57% van de gevallen een vast contract. Het verschil is dus 7%-punt.

Corrigeren we voor groepssamenstelling, dan wordt het verschil 11%-punt. De meeste invloed heeft het achtergrondkenmerk 'hoe lang geleden is het hoogste diploma gehaald'. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

3.4.5 Vaste baan: mbo3 versus mbo4

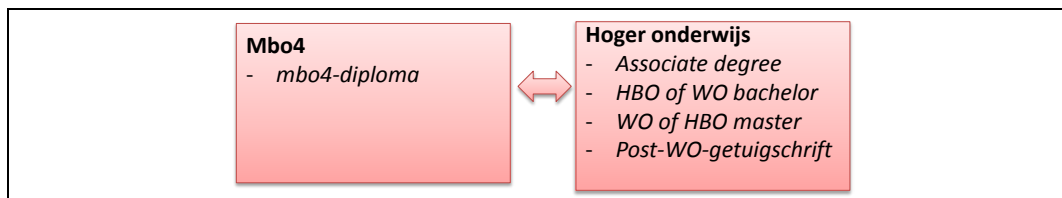
Werkenden uit ons cohort met als hoogste diploma mbo3 hebben in 57% van de gevallen een vast contract. Werkenden met als hoogste diploma mbo4 hebben in 55% van de gevallen een vast contract. Het verschil is dus -2%-punt. Dit is opvallend, aangezien mbo3 dus vaker een vast contract geeft.

Corrigeren we dit echter voor achtergrondkenmerken, dan klapt het teken om en wordt het verschil +3%-punt. Niet mbo3, maar mbo4 heeft dan meer vaste contracten.

Dat het teken omklapt komt met name door correctie voor BBL. Mbo3 heeft heel veel meer BBL'ers dan mbo4. De jongeren uit ons cohort met als hoogste diploma mbo3 hebben dit in 42% van de gevallen gehaald via een BBL-traject. De jongeren uit ons cohort met als hoogste diploma een mbo4-diploma hebben dit in 16% van de gevallen gehaald via een BBL-traject.

BBL'ers zijn al veel langer aan het werk dan BOL'ers omdat ze al tijdens hun opleiding werkten. Zij hebben dus veel vaker een vast contract. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

3.4.6 Vaste baan: mbo4 versus hoger onderwijs

55% van de werkenden uit ons cohort met als hoogste diploma mbo4 heeft een vast contract. Bij werkenden met een diploma in het hoger onderwijs is dat 48%. Het verschil is dus -7%-punt ten gunste van mbo4.

Ook hier klappt het teken echter om als we corrigeren voor groepssamenstelling. Het verschil wordt dan +2,7% ten gunste van hogeropgeleiden. Hier is het grote verschil de duur sinds het behalen van het hoogste diploma. Hogeropgeleiden zijn negen jaar na het halen van het middelbareschooldiploma nog maar net op de arbeidsmarkt (gemiddeld 2 jaar), terwijl mbo4-gediplomeerden uit ons cohort al langer op de arbeidsmarkt zijn (gemiddeld 4,5 jaar). Starters op de arbeidsmarkt hebben minder snel een vast contract dan mensen die er al langer werken. In bijlage 1 staan de precieze regressieresultaten uitgeschreven.

3.4.7 Conclusie

De baan zekerheid loopt op naarmate het opleidingsniveau stijgt, hoewel dat in eerste instantie anders lijkt te zijn. Want hoewel het aandeel vaste contracten oploopt tussen de eerste drie onderwijsniveaus, loopt dat aandeel af tussen de hogere onderwijsniveaus. Houden we echter bij mbo3 en mbo4 rekening met het aandeel jongeren met een beroepsbegeleidende leerweg (BBL), dan hebben jongeren met een mbo4-opleiding vaker een vast contract. Houden we bij mbo4 en hoger onderwijs rekening met duur op de arbeidsmarkt, dan hebben jongeren met een diploma hoger onderwijs vaker een vast contract dan jongeren met mbo4.

3.5 Werkzekerheid

3.5.1 Inleiding

Een vierde manier om naar arbeidsmarkttuitkomsten te kijken is door na te gaan hoeveel tijd mensen een bepaalde inkomensbron hadden nadat ze hun hoogste diploma hebben gehaald. Als mensen minder stabiel werk hebben, kan het zijn dat zij werk en niet-werk afwisselen en daardoor het feit dat ze op een bepaald moment werk hebben minder zegt dan het deel van de tijd dat zij werk hebben.

Leeswijzer

We beginnen met een overzicht over alle groepen heen (3.5.2.). Vervolgens bespreken we de werkzekerheid van jongeren in ons cohort *zonder startkwalificatie*. (3.5.3). Vervolgens bespreken we *precies startkwalificatie* (3.5.4). Daarna behandelen

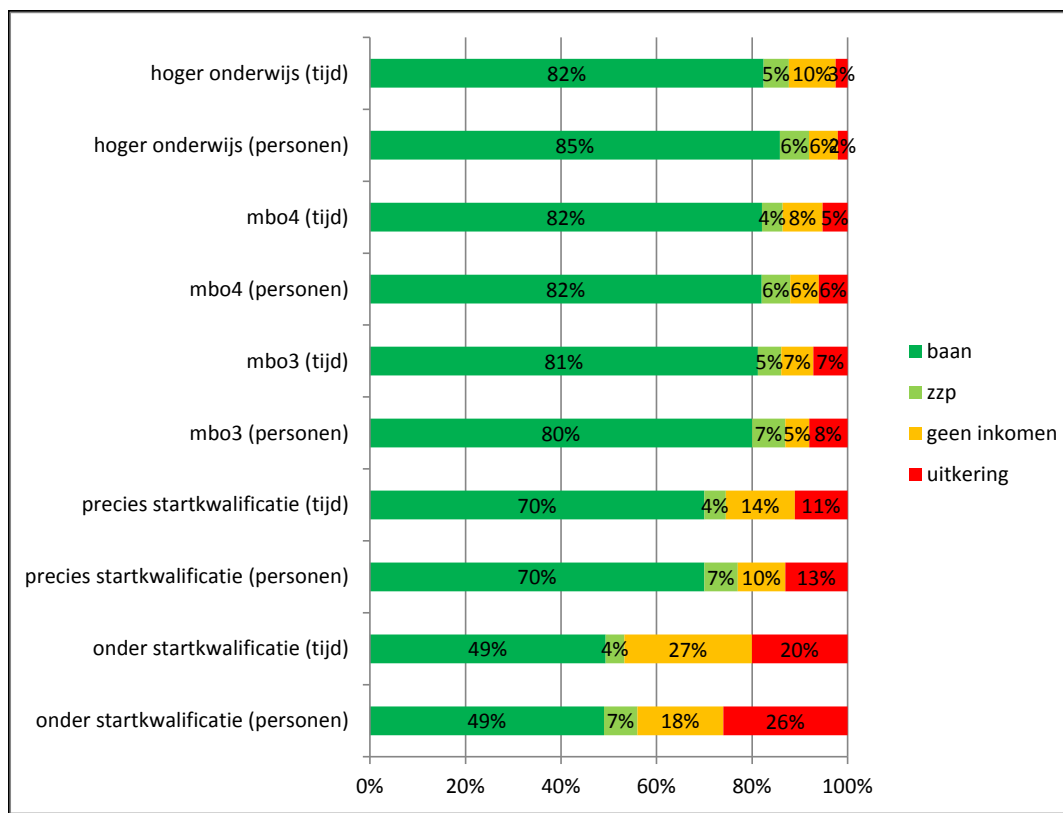
we de werkzekerheid van jongeren met hoogste diploma *mbo3* en *mbo4* (3.5.5) en tot beschrijven we de werkzekerheid van jongeren die een diploma in het *hoger onderwijs* hebben gehaald (3.5.6). We eindigen met een conclusie (3.5.7).

3.5.2 Overzicht over alle onderwijsniveaus heen

In de volgende figuur is per opleidingsniveau aangegeven welk deel van de tijd zij tussen het halen van hun hoogste diploma en het einde van onze meetperiode (oktober 2015) een bepaalde bron van inkomen hadden: een baan, zelfstandig ondernemerschap, uitkering, school (ingeschreven aan een onderwijsinstelling, meestal met studiefinanciering) of geen inkomen. Dit is afgezet tegen de verdeling in personen aan het einde van de meetperiode naar inkomensbron over de verschillende opleidingsniveaus.

In de figuur zijn verschillen te zien als we kijken naar welk deel van de personen een bepaalde inkomensbron had aan het einde van de meetperiode en als we kijken naar hoeveel tijd de mensen gemiddeld een bepaalde inkomensbron hebben gehad.

Figuur 3.6 Verdeling inkomensbronnen over personen en verdeling over de tijd

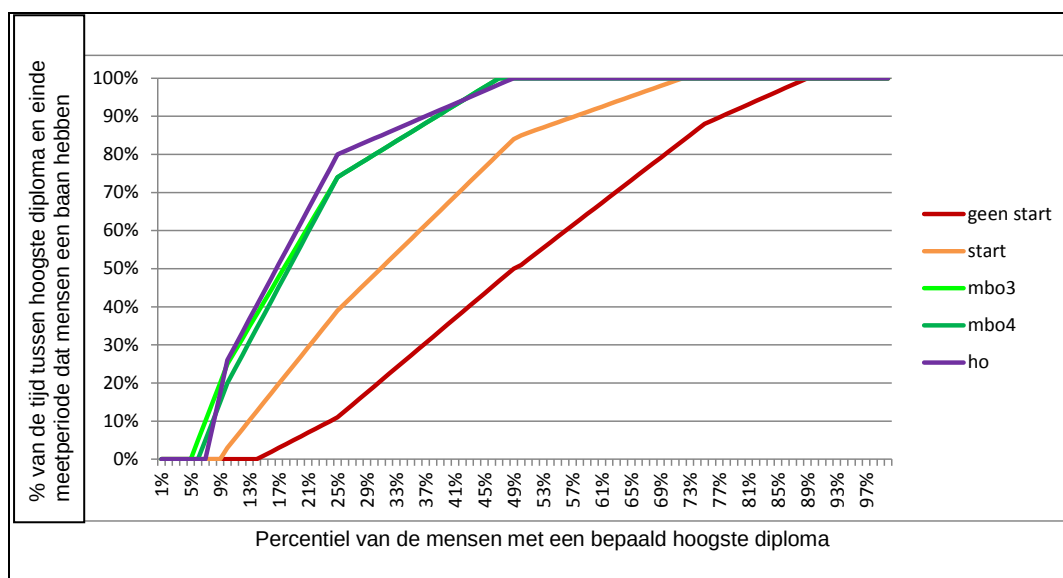

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

Uitleg figuur: In deze figuur staan ten eerste de aandelen personen met een bepaalde inkomensbron per opleidingsniveau (de balkjes waar 'personen' achterstaat). Bijvoorbeeld bij mbo4 (personen) staat dat 82 % van de jongeren met mbo4 als hoogste diploma een baan had aan het einde van de meetperiode (oktober 2015). Ten tweede staat er hoe jongeren met een bepaald opleidingsniveau de tijd tussen het halen van hun hoogste diploma en het einde van de meetperiode hebben besteed. Als zij nog onderwijs hebben gevolgd in die tijd is dit weggelaten. Dit zijn de balkjes met 'tijd' erachter. Het balkje mbo4 (tijd) betekent dus dat gemiddeld mbo4-jongeren 82% van de tijd tussen hun mbo4-diploma en oktober 2015 een baan hadden.

Hierboven ging het over een gemiddelde. De onderstaande figuur laat de verdeling zien voor verschillende opleidingsniveaus. Hoeveel procent van de jongeren van een bepaald opleidingsniveau heeft helemaal de volledige tijd tussen afstuderen en einde meetperiode helemaal geen werk? Hoeveel procent heeft de volledige tijd juist wel werk?

Figuur 3.7 Aandeel mensen dat een bepaald deel van hun tijd een baan heeft

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

Uitleg bij figuur: Van de mensen zonder startkwalificatie (rode lijn) heeft 14% de volledige tijd tussen het halen van het hoogste diploma en het einde van de meetperiode geen baan. Daarom blijft de rode lijn bij de eerste 14% van de x-as op hoogte nul. De volgende 15 tot en met 89ste hebben een deel van de tijd een baan en de laatste 11% heeft 100% van de tijd een baan. Hierbij is de tijd dat zij onderwijs volgen uit de berekeningen gehaald. Dat wil zeggen dat 100% van de tijd de tijd is tussen het halen van het hoogste diploma en het einde van de meetperiode, exclusief de tijd besteed aan onderwijs.

3.5.3 Welk deel van de tijd een baan: zonder startkwalificatie

Voor de mensen onder startkwalificatie is er in werk weinig verschil tussen meten in tijd en meten in personen. 56% van de jongeren uit ons cohort zonder startkwalificatie heeft aan het einde van de meetperiode werk. Ze hebben meestal een baan (49%-punt) en zijn soms zelfstandig ondernemer (7%-punt). De tijd die de jongeren uit ons cohort hebben besteed na het halen van hun hoogste diploma aan werk is bijna gelijk: 53%. Het enige verschil is zelfstandig ondernemerschap.

Wel heeft deze groep gemeten in tijd vaker 'geen inkomen' (27% van de tijd) dan een uitkering (20% van de tijd), terwijl dat gemeten over personen juist andersom is: 18% van de personen heeft geen inkomen in oktober 2015 en 26% van de personen heeft een uitkering in oktober 2015.

10% van de jongeren zonder startkwalificatie heeft de volledige tijd *geen* baan en 11% heeft de volledige periode *wel* een baan. De andere jongeren (tussen 10% en 100%-11%=89% van de verdeling) zitten daar tussenin. Zo werkt de 25% jongeren

die het kleinste deel van de periode werken maximaal 11% van de tijd. De 50% minst werkende jongeren werkt maximaal 51% van de tijd en de 75% minst werkende jongeren werkt maximaal 88% van de tijd.

3.5.4 Welk deel van de tijd een baan: precies een startkwalificatie

Bij mensen met precies een startkwalificatie is de tijd die zij gemiddeld besteden aan de verschillende inkomensbronnen nadat zij afgestudeerd zijn ongeveer even groot als de verdeling van de inkomensbronnen over personen aan het einde van de meetperiode. Mensen besteden iets meer tijd aan een baan en iets minder tijd aan zelfstandig ondernemerschap dan lijkt als we alleen kijken naar personen aan het einde van de meetperiode.

9% van de jongeren met precies startkwalificatie heeft de volledige tijd *geen* baan en 28% heeft de volledige periode *wel* een baan. De andere jongeren (tussen 9% en $100\% - 28\% = 72\%$ van de verdeling) zitten daar tussenin. Zo werkt de 50% jongeren die het kleinste deel van de periode werken maximaal 85% van de periode.

3.5.5 Welk deel van de tijd een baan: mbo3 en mbo4

Ook bij mbo3 en mbo4 zijn de inkomensbronnen verdeeld over de tijd ongeveer gelijk aan de inkomensbronnen over personen. Hieruit kunnen we niet concluderen dat de kaarten geschud zijn als mensen eenmaal werken of niet werken, maar het is een opvallend gegeven dat de percentages zo gelijk liggen.

5% van de jongeren met als hoogste diploma mbo3 (bij mbo4 6%) heeft de volledige tijd *geen* baan en 47% heeft de volledige periode *wel* een baan bij zowel mbo3, als mbo4. De andere jongeren (tussen 5% en $100\% - 47\% = 53\%$ van de verdeling) zitten daar tussenin. Zo werkt de 25% jongeren die het kleinste deel van de periode werken maximaal 74% van de periode, bij zowel mbo3, als bij mbo4.

3.5.6 Welk deel van de tijd een baan: hoger onderwijs

Bij hoger onderwijs werken iets meer personen aan het einde van de periode dan deze groep gemiddeld aan tijd heeft besteed aan werken. Daarnaast besteden zij meer tijd zonder inkomen dan dat zij aan het einde van de meetperiode doen in personen. Waarschijnlijk komt dit omdat een deel van hen na het einde van hun studie eerst korte tijd geen inkomen heeft in de tijd dat zij nog een baan zoeken en daarna gaat werken.

7% van de jongeren met als hoogste diploma hoger onderwijs heeft de volledige tijd *geen* baan en 49% heeft de volledige periode *wel* een baan. De andere jongeren (tussen 5% en $100\% - 49\% = 51\%$ van de verdeling) zitten daar tussenin. Zo werkt de 25% jongeren die het kleinste deel van de periode werken maximaal 80% van de periode.

3.5.7 Conclusie

Het deel van de tijd tussen het afronden van hun hoogste opleiding en het einde van de meetperiode, dat de jongeren uit ons cohort werkend doorbrengen neemt toe naarmate het opleidingsniveau stijgt.

3.6 Conclusie

De jongeren uit onze studie met een startkwalificatie doen het beter op de arbeidsmarkt. Hoewel het met onze data niet mogelijk is te bewijzen dat een hoger onderwijsniveau een gunstigere arbeidsmarktpositie *veroorzaakt*, geldt voor jongeren uit ons cohort wel dat hoe hoger het onderwijsniveau, hoe gunstiger de arbeidsmarktpositie. Die gunstige arbeidsmarktpositie zien we terug op alle vier de onderzochte arbeidsmarkttuitkomsten: inkomensbron, economische zelfstandigheid, baanzekerheid en werkzekerheid.

De inkomensbron 'baan' neemt sterk toe met het opleidingsniveau en de inkomensbronnen 'uitkering' en 'geen inkomen' nemen sterk af met het opleidingsniveau. Jongeren uit ons cohort met een startkwalificatie hebben aan het einde van de meetperiode beduidend vaker een baan dan jongeren zonder startkwalificatie. Jongeren met een mbo-3-diploma in ons cohort hebben nog vaker een baan. Het aandeel jongeren met een baan neemt verder toe onder jongeren met een mbo4-diploma en daarna nog een keer voor jongeren met een hoger onderwijsdiploma. De verschillen tussen de hogere onderwijsniveaus in wel of geen baan zijn kleiner dan onder de lagere onderwijsniveaus.

Voor economische zelfstandigheid geldt hetzelfde patroon. Dat komt deels door het feit dat mensen met een hoger diploma vaker een baan hebben dan mensen met een lager diploma. Het komt ook omdat het aantal werkende armen afneemt, naarmate mensen hoger opgeleid zijn.

Ook voor baanzekerheid geldt dit beeld, hoewel het daar in eerste instantie anders lijkt te zijn. Want hoewel het aandeel vaste contracten oploopt tussen de eerste drie onderwijsniveaus, loopt dat aandeel af tussen de hogere onderwijsniveaus. Houden we echter bij mbo3 en mbo4 rekening met het aandeel jongeren met een beroepsbegeleidende leerweg (BBL), dan hebben jongeren met een mbo4-opleiding vaker een vast contract. Houden we bij mbo4 en hoger onderwijs rekening met duur op de arbeidsmarkt, dan hebben jongeren met een diploma hoger onderwijs vaker een vast contract dan jongeren met mbo4.

Ook de werkzekerheid neemt toe naarmate jongeren hoger opgeleid zijn. Meten we hoeveel tijd mensen van een bepaald opleidingsniveau gemiddeld een bepaalde inkomensbron hebben, dan zien we veel overeenkomsten met de verdeling over personen met een bepaalde inkomensbron aan het einde van de meetperiode.

4 Uitval rondom de startkwalificatie

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk behandelt de tweede hoofdvraag van het onderzoek:

Vallen jongeren die al een startkwalificatie hebben vaker uit?

Daarnaast onderzoeken we of er specifieke kwetsbare momenten zijn waarin jongeren rondom startkwalificatieniveau vaker uitvallen. Ook gaan we na of studiewisselaars vaker of minder vaak uitvallen en of er bepaalde achtergrondkenmerken oververtegenwoordigd zijn bij de uitvallers.

In dit hoofdstuk bestuderen we daarom de uitval van studenten die beginnen aan een studie mbo2 of een studie mbo3. Binnen de uitval van mbo3 rapporteren onderscheiden we de stapelaars die vanuit mbo2 komen, omdat zij al een startkwalificatie hebben, namelijk het mbo2-diploma. 42% van de leerlingen in ons cohort die zich ooit inschrijft voor mbo3 is een stapelaar vanuit mbo2. De anderen komen op een enkeling na direct van het voortgezet onderwijs (grotendeels vanaf het vmbo).

Definitie uitvallers: uitvallers noemen we degenen die in oktober 2015 (gemiddeld halen de niet-uitvallende mbo2- en mbo3-studenten uit ons cohort rond 2010 een diploma) niet meer ingeschreven staan aan een onderwijsinstelling en niet het betreffende diploma *of een hoger diploma* gehaald hebben.

Leeswijzer

In dit hoofdstuk bestuderen we de cijfers op zoek naar vier mogelijke knelpunten:

- Vallen jongeren met een startkwalificatie vaker uit? Hierin beantwoorden we de vraag of jongeren die al een startkwalificatie hebben (en dus niet meer leerplichtig zijn) vaker uitvallen dan jongeren die nog startkwalificatieplicht hebben (4.2);
- Welke jongeren vallen uit? Deze paragraaf bespreekt de vraag of bepaalde doelgroepen vaker uitvallen dan gemiddeld (4.3);
- Vallen studiewisselaars vaker uit? Deze behandelt de vraag of jongeren die wisselen van opleiding of opleidingsdomein vaker of minder vaak uitvallen dan jongeren die dezelfde studie blijven doen. (4.4)
- Wanneer vallen jongeren uit? Hierin beantwoorden we de vraag of de uitval in mbo3 zich concentreert in de eerste maanden na instroom. (4.5)

4.2 Vallen jongeren met al een startkwalificatie vaker uit?

Jongeren met al een startkwalificatie vallen bij vervolgonderwijs niet extra vaak uit

Jongeren die onderwijs volgen om een diploma net boven startkwalificatieniveau te halen (mbo3) vallen *niet* vaker uit dan jongeren die onder de leerplicht vallen omdat zij nog geen startkwalificatie hebben.

Hoewel de startkwalificatie bedoeld is als ankerpunt voor jongeren die anders minder gekwalificeerd het onderwijs zouden verlaten, zou de startkwalificatie er theoretisch ook toe kunnen leiden dat jongeren die eenmaal de startkwalificatie hebben gehaald, bij onderwijs hoger dan de startkwalificatie vaker uitvallen.

De uitvalcijfers geven echter geen aanleiding de conclusie te trekken dat jongeren zonder startkwalificatieplicht vaker uitvallen dan jongeren met startkwalificatieplicht: mbo3'ers vallen niet vaker uit dan mbo2'ers in ons cohort. De uitval onder mbo3'ers is met 26% zelfs iets lager dan de uitval onder de mbo2'ers (29%). De uitval onder stapelaars (al in het bezit van een startkwalificatie) is wel iets hoger dan die onder de directe instroom. Het verschil is 2%-punt. Zie onderstaande tabel.

Tabel 4.1 Uitval: Percentage van ingeschrevenen die nooit dit of hoger diploma haalt

	Mbo2	Mbo3 totaal	Waarvan directe instroom uit vmbo	Waarvan stapelaars via mbo2
Uitval	29%	26%	25%	27%

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers tussen juni 2006 en oktober 2015.

Uitvalcijfers lijken om verschillende redenen hoger dan ze zijn

De uitvalcijfers lijken in eerste instantie hoger dan ze uiteindelijk zijn. Dit heeft drie redenen:

1. *Onderwijsloopbaanonderbrekers*: jongeren schrijven zich regelmatig uit en dan weer in het onderwijs. Kijken we bijvoorbeeld naar leerlingen vmbo-basis, dan zien we dat bijna een vijfde deel (18%) van de jongeren die een mbo2-diploma haalt, zich tussendoor (na het halen van dat vmbo-diploma en voor het halen van het mbo2-diploma) een jaar of langer uitschrijft uit het onderwijs. Daarna schrijven ze zich alsnog weer in en halen het diploma, hoewel het op korte termijn lijkt of ze uitgevallen zijn.
2. *Studiewisselaars*: veel jongeren wisselen tussendoor van opleiding, waardoor ze wel uitvallen uit een opleiding, maar niet uit het onderwijs. Meer dan een kwart van de mbo2-leerlingen wisselt minimaal een keer van opleiding.
3. *Opstromers*: sommige jongeren beginnen aan mbo3, maken dit niet af, maar blijken later een mbo4-diploma te hebben gehaald. 10% van de jongeren die zich inschrijven voor mbo3 en geen mbo3-diploma halen (waardoor het lijkt of ze

uitvallen) haalt enkele jaren later wel een mbo4-diploma. Ze zijn blijkbaar toch niet echt uitgevallen uit het onderwijs.

4.3 Welke jongeren vallen uit?

Inleiding

Er zijn in het mbo2 en mbo3 bepaalde groepen waar de uitval hoger is dan andere groepen. In deze paragraaf gaan we na welke groepen over- en ondervertegenwoordigd zijn in de uitvalpercentages.

Gemiddeld haalt van alle mbo2-leerlingen uit ons cohort 29% nooit een diploma mbo2 of hoger en is ook niet nog bezig om dit te doen. Bij mbo3 is dit percentage vergelijkbaar: 26% van de mbo3-leerlingen uit ons cohort haalt nooit een diploma mbo3 of hoger en heeft zich inmiddels uitgeschreven uit het onderwijs. Kijken we alleen naar de stapelaars dan vallen ongeveer evenveel leerlingen uit (27%).

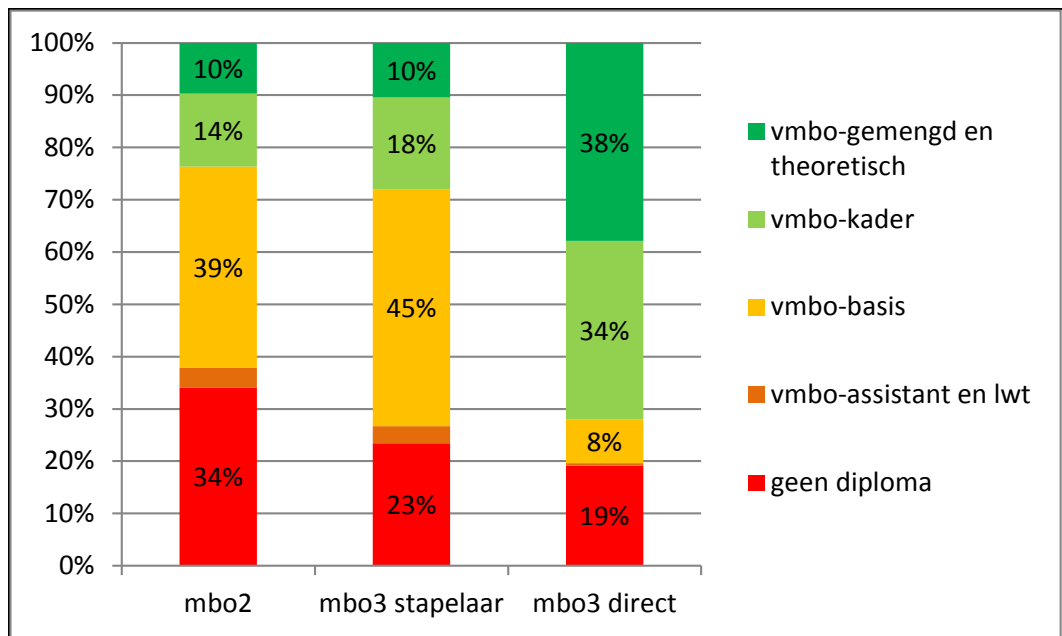
4.3.1 Vooropleiding

De correlatie tussen de vooropleiding van de jongeren in ons cohort en de mate waarin ze uitvallen is sterk. Jongeren zonder diploma vallen veel vaker uit dan jongeren met een hogere vooropleiding. Dit geldt zowel voor mbo2, als voor de beide routes mbo3.

Het is echter niet gezegd dat een lage vooropleiding uitval veroorzaakt. Bij de mensen zonder of met een lage vooropleiding zijn ook veel mensen die vanwege andere redenen (ziekte, tegenslag, cognitief aan hun top) zowel uitvallen, als een lage vooropleiding hebben.

Voordat we hier verder op in gaan, geven we eerst inzicht in de verdeling van de studenten naar vooropleiding. De volgende figuur geeft het overzicht. Hier is duidelijk te zien dat leerlingen van de hogere vooropleidingen (vmbo-kader en vmbo-gemengd/theoretisch) veel vaker voorkomen in de directe instroom mbo3. Leerlingen zonder diploma en leerlingen met een lager vmbo-diploma komen juist vaker voor in de opleiding mbo2 en daarna als stapelaar in de opleiding mbo3. Dit is ook niet vreemd, omdat een vmbo-basis-diploma maar voor een deel van de leerlingen toegang geeft tot mbo3 en alle leerlingen met een diploma vmbo-kader of vmbo-gemengd/theoretisch direct toegang hebben tot mbo3.

Figuur 4.1 Studenten mbo2 en mbo3 uit ons cohort naar vooropleiding

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers over alle studenten uit ons cohort die instromen in mbo2 of mbo3 tussen juni 2006 en oktober 2015.

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de uitval naar vooropleiding.

Tabel 4.2 Uitval naar vooropleiding

	Mbo 2	Mbo3 stapelaar	Mbo3 direct
Gemiddeld	29%	27%	25%
Geen diploma	43%	36%	39%
Vmbo-assistent en leerwerktraject	37%	37%	51%
Vmbo-basis	24%	26%	35%
Vmbo-kader	18%	20%	23%
Vmbo-gemengd en theoretisch	16%	19%	17%

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers over alle studenten uit ons cohort die instromen in mbo2 of mbo3 tussen juni 2006 en oktober 2015.

Leerlingen met de laagste vooropleidingen vallen het meest uit

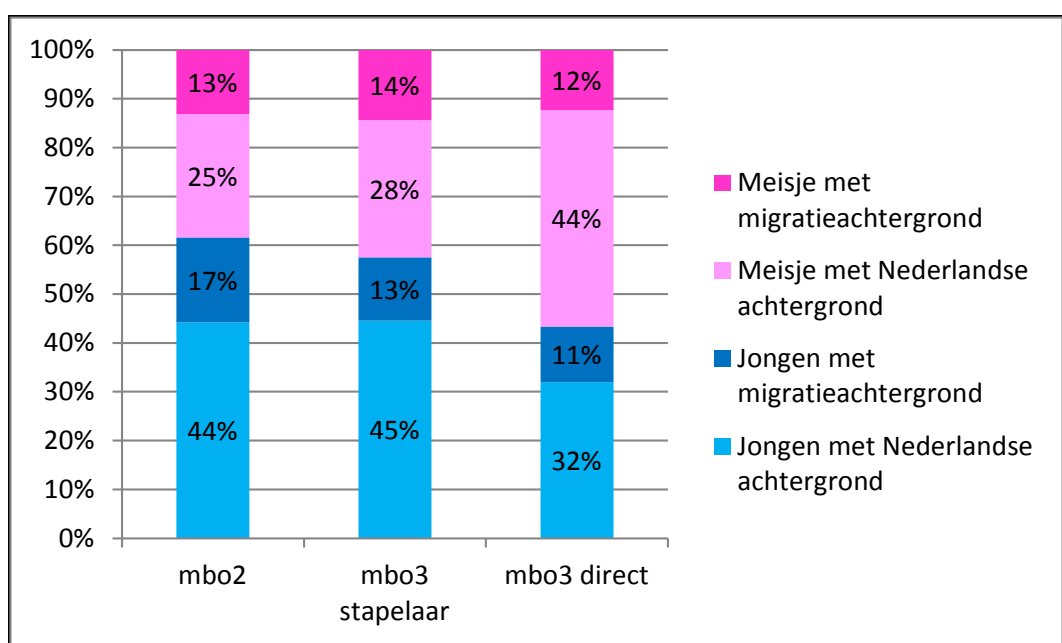
Kijken we naar vooropleiding dan zien we een heel duidelijk beeld. Leerlingen zonder of met een vmbo-assistent- of vmbo-leerwerktrajectdiploma vallen het meest uit. Leerlingen met een hoger vmbo-diploma vallen minder vaak uit, waarbij hoe hoger het vooropleidingsniveau, hoe lager de uitval. Vmbo-gemengd en vmbo-theoretisch zijn van gelijk niveau.

Het beeld bij mbo3 is ongeveer gelijk, alleen presteert vmbo-basis daar iets minder dan mbo2. Dat klinkt logisch, aangezien mbo3 een hoger niveau is en vmbo-basis de laagste vooropleiding van de vooropleidingen die het bij mbo2 bovengemiddeld goed deden.

4.3.2 Geslacht en achtergrond

Vallen jongens vaker uit dan meisjes? Is de uitval lager of hoger bij jongeren met een Nederlandse achtergrond? Voordat we deze vragen beantwoorden geven we eerst een overzicht van de samenstelling van de studenten mbo2 en mbo3 (uitvallers en geslaagden samen). Hieruit blijkt dat meisjes met een Nederlandse achtergrond oververtegenwoordigd zijn bij de directe instroom mbo3 en jongens met een migratie-achtergrond juist ondervertegenwoordigd zijn.

Figuur 4.2 Verhouding mannelijke en vrouwelijke studenten mbo2 en mbo3

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers over alle studenten uit ons cohort die instromen in mbo2 of mbo3 tussen juni 2006 en oktober 2015.

Vervolgens gaan we na wie er uitvallen (zie onderstaande tabel).

Tabel 4.3 Uitval mbo2 en mbo3 naar geslacht en achtergrond

	Mbo2	Mbo3 stapelaars	Mbo directe instroom	Mbo3 totaal
Gemiddeld	29%	27%	25%	26%
Jongens	31%	26%	29%	28%
Meisjes	27%	28%	22%	24%
Leerlingen met een Nederlandse achtergrond	26%	25%	22%	23%
Leerlingen met een migratieachtergrond	37%	32%	33%	33%
Jongens met een Nederlandse achtergrond	26%	23%	26%	25%
Meisjes met een Nederlandse achtergrond	26%	27%	20%	22%
Jongens met een migratieachtergrond	43%	35%	39%	37%
Meisjes met een migratieachtergrond	29%	30%	28%	29%

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers over alle studenten uit ons cohort die instromen in mbo2 of mbo3 tussen juni 2006 en oktober 2015.

Jongens met een migratieachtergrond vallen vaker uit

Bij mbo2 vallen de jongens uit ons cohort vaker uit dan meisjes. Daarnaast vallen leerlingen met een migratie-achtergrond vaker uit dan leerlingen met een Nederlandse achtergrond. Binnen de uitvallende jongens zijn jongens met een migratie-achtergrond oververtegenwoordigd. Zij vallen in 43% van de gevallen uit. Dit is veel vaker dan het gemiddelde: 29%.

Regressieresultaten laten zien dat de oververtegenwoordiging van jongens met een migratie-achtergrond voor de helft toegeschreven kan worden aan het feit dat zij een lagere vooropleiding hebben dan meisjes en jongens met een Nederlandse achtergrond.

Meisjes met een migratie-achtergrond vallen gemiddeld vaak uit (29%). Leerlingen met een Nederlandse achtergrond vallen minder vaak uit (26%). Jongens met een Nederlandse achtergrond vallen even vaak uit als meisjes met een Nederlandse achtergrond in mbo2 en iets vaker in mbo3. De meisjes hebben vaker een hogere vooropleiding dan de jongens.

4.4 Vallen studiewisselaars vaker uit?

Opleidingsswitchers vallen niet vaker uit, domeinswitchers wel, met name in mbo2

Uitvallers van zowel mbo3, als mbo2 wisselen in ons cohort ongeveer even vaak van opleiding als hun klasgenoten die het diploma wel halen. Wel kiezen degenen die uiteindelijk een diploma halen vaker een andere opleiding binnen hetzelfde opleidingsdomein. Een opleidingsdomein is een groot overkoepelend vakgebied. Er zijn er ongeveer 15 in het hele mbo, zie onderstaande tabel.

Tabel 4.4 Opleidingsdomeinen in het mbo

Opleidingsdomein	
1. Afbouw, hout en onderhoud	9. Mobiliteit en voertuigen
2. Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek	10. Techniek en procesindustrie
3. Bouw en infra	11. Toerisme en recreatie
4. Economie en administratie	12. Transport, scheepvaart en logistiek
5. Handel en ondernemerschap	13. Uiterlijke verzorging
6. Horeca en bakkerij	14. Veiligheid en sport
7. Informatie en communicatietechnologie	15. Voedsel, natuur en leefomgeving
8. Media en vormgeving	
Bron: CBS	

Met name bij mbo2 is het verschil opvallend. Waar 20% van de mbo2-uitvallers van opleidingsdomein wisselt, is dit percentage onder degenen die het mbo2-diploma uiteindelijk wel halen 15%, terwijl beide groepen ongeveer even vaak wisselen van opleiding.

Dat domeinswitchers mbo2 in ons cohort zoveel vaker uitvallen dan jongeren die niet van domein switchen, betekent niet noodzakelijk dat domeinswitchen uitval veroorzaakt. Het enige wat deze cijfers laten zien is dat domeinswitchen en uitval samen opgaan bij mbo2 in dit cohort. Dit kan vier dingen betekenen: 1) niets, het verband berust op toeval 2) domeinswitchen veroorzaakt uitval 3) uitvalgeneigdheid veroorzaakt domeinswitchen 4) beide hebben een gemeenschappelijke oorzaak. Zo zou domeinswitchen en uitval beide veroorzaakt worden door bijvoorbeeld een onduidelijk beroepsbeeld, een snelle bereidheid tot opgeven van studie(richting) en/of gebrek aan motivatie.

De onderstaande twee tabellen geven een overzicht over het aantal opleidings- en domeinwisselaars onder degenen die uiteindelijk wel een diploma halen en degenen die uiteindelijk geen diploma halen.

Tabel 4.5 Opleidingswisselaars onder toekomstige uitvallers en gediplomeerden

	Mbo2	Mbo3-stapelaars via mbo2	Totaal mbo3
Opleiding			
Uitvallers			
Überhaupt gewisseld	28%	16%	18%
1x gewisseld	22%	14%	16%
2x gewisseld	5%	2%	2%
Meer dan 2x gewisseld	1%	0%	0%
Gediplomeerden			
Überhaupt gewisseld	26%	16%	19%
1x gewisseld	21%	15%	17%
2x gewisseld	4%	1%	2%
Meer dan 2x gewisseld	1%	0%	0%
Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers tussen juni 2006 en oktober 2015. Uitleg bij de tabel: aandeel jongeren in ons cohort dat een bepaalde opleiding is begonnen (bijvoorbeeld mbo2) en gewisseld is van opleiding.			

Dat het wisselen van opleiding even vaak voorkomt bij jongeren die een diploma halen en jongeren die uitvallen, komt waarschijnlijk omdat wisselen van studierichting zowel positief, als negatief kan uitpakken.

Positief bijvoorbeeld als jongeren een opleiding die minder bij hun wensen en capaciteiten past inruilen voor een opleiding die beter bij hen past. Maar ook bijvoorbeeld als jongeren merken dat geen enkele opleiding ideaal is en daardoor besluiten er gewoon maar een af te maken, zodat ze toch een diploma hebben.

Negatief bijvoorbeeld als de achterstand die jongeren lopen door het wisselen (omdat ze weer opnieuw moeten beginnen), als zoveel extra moeite wordt ervaren dat zij die extra moeite niet meer opbrengen. Maar ook bijvoorbeeld als jongeren merken dat geen enkele opleiding ideaal is en daardoor besluiten gewoon maar helemaal te stoppen met onderwijs volgen.

Iets anders wat opvalt aan deze cijfers: bij mbo2 wisselen leerlingen veel vaker van studie dan bij mbo3. Van degenen die ooit zijn begonnen aan een mbo2-opleiding en die vervolgens een mbo2-diploma of hoger halen switcht 26% van opleiding. Bij mbo3 is dit 19%. Leerlingen die stapelen vanuit mbo2 en vervolgens beginnen aan mbo3 en dat diploma of een hoger diploma halen switcht zelfs maar 16%.

Tabel 4.6 Domeinwisselaars onder toekomstige uitvallers en gediplomeerden

	Mbo2	Mbo3-stapelaars via mbo2	Totaal mbo3
Opleiding			
Domein			
Uitvallers			
Überhaupt gewisseld	20%	6%	9%
1x gewisseld	18%	6%	9%
2x gewisseld	2%	0%	0%
Meer dan 2x gewisseld	0%	0%	0%
Gediplomeerden			
Überhaupt gewisseld	15%	5%	8%
1x gewisseld	14%	5%	7%
2x gewisseld	1%	0%	0%
Meer dan 2x gewisseld	0%	0%	0%
Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers tussen juni 2006 en oktober 2015.			
Uitleg bij de tabel: aandeel jongeren in ons cohort dat een bepaalde opleiding is begonnen (bijvoorbeeld mbo2) en gewisseld is van opleidingsdomein.			

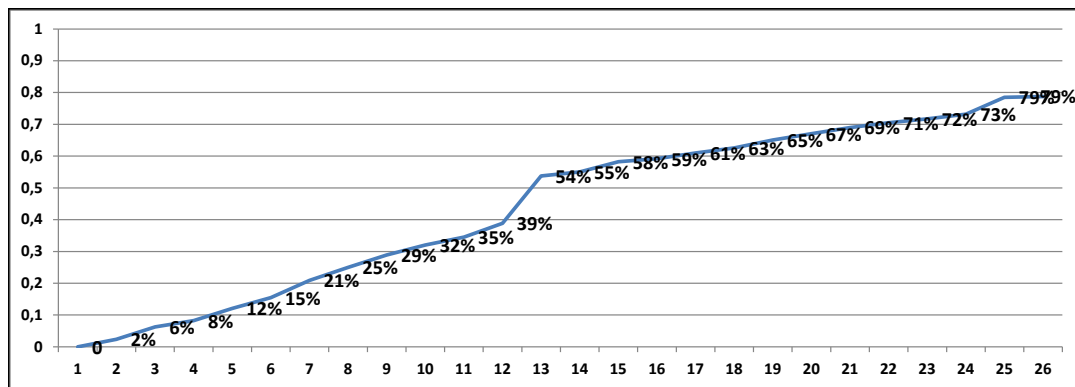
Leerlingen switchen het meest van en naar de grote opleidingen, maar dat komt omdat daar ook de meeste leerlingen van zijn. Het is niet zo dat leerlingen specifiek naar bepaalde betere (of minder goede) arbeidsmarktopleidingen switchen.

4.5 Wanneer vindt de uitval plaats?

Studenten mbo3 die uitvallen, vallen over het algemeen heel geleidelijk uit over de tijd. In de eerste drie maanden van hun studie is pas 6% van de studenten die uiteindelijk uitvallen (1,5% van de studenten die begonnen zijn aan de studie) uitgevallen.

Er is één moment waarop ze massaler uitvallen en dat is na het eerste studiejaar. Is aan het einde van het eerste studiejaar 39% van de studenten die uiteindelijk uitvallen (10% van alle studenten die begonnen zijn aan de studie) uitgevallen, een maand later, aan het begin van het tweede studiejaar is dit 54% (14% van alle studenten). Na twee jaar is 73% van de studenten die zullen uitvallen uitgevallen. Na drie jaar is dit 87%.

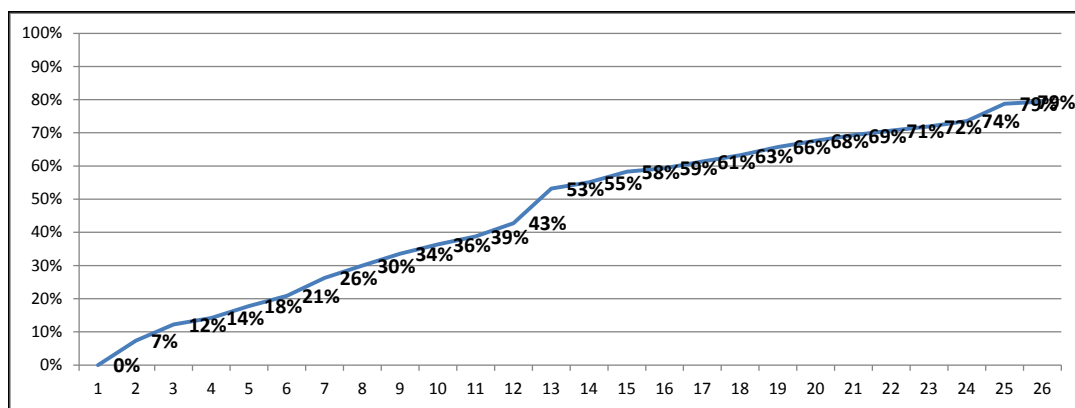
Figuur 4.3 Uitval mbo3 (totale groep)

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers tussen juni 2006 en oktober 2015.

De stapelaars mbo3 geven ongeveer hetzelfde beeld. Zij kennen wel iets meer uitval in de eerste maanden (12% van de uitvallers is uitgevallen na 3 maanden, dat wil zeggen 3% van de studenten die begonnen zijn aan de studie)

Figuur 4.4 Uitval mbo3 (alleen de stapelaars via mbo2)

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers tussen juni 2006 en oktober 2015.

Ook bij de stapelaars is een sprong in uitval te zien tussen de 12^e en 13^e maand van de studie. Bij de stapelaars is na de 12^e maand 43% uitgevallen en na de 13^e maand 53%. Ook op langere termijn is de uitval tussen stapelaars en totaal mbo3 vergelijkbaar. Na twee jaar is 74% van de uitvallers uitgevallen en na drie jaar 88%.

4.6 Conclusie

Jongeren die onderwijs volgen om een diploma net boven startkwalificatieniveau te halen (mbo3) vallen *niet* vaker uit dan jongeren die onder de leerplicht vallen omdat zij nog geen startkwalificatie hebben. Gemiddeld haalt van alle mbo2-leerlingen uit ons cohort 29% nooit een diploma mbo2 of hoger en is ook niet nog bezig om dit te doen. Bij mbo3 is dit percentage vergelijkbaar: 27% van de leerlingen uit ons cohort valt uit.

De grootste voorspeller voor uitval in ons cohort is vooropleiding. Leerlingen zonder vooropleiding of met een vooropleiding vmbo assistent/leerwerktraject vallen beduidend vaker uit dan gemiddeld in ons cohort. Het minst vallen leerlingen van vmbo gemengd/theoretisch uit, gevolgd door gediplomeerden vmbo kader. Dit geldt zowel voor mbo2, als voor mbo3.

Daarnaast vallen jongens met een migratieachtergrond vaker uit dan gemiddeld. Dit geldt zowel voor mbo2, als voor mbo3. De helft van deze extra uitval hangt samen met het feit dat jongens met een migratieachtergrond een lagere vooropleiding hebben.

Studenten vallen niet massaal in de eerste maanden van de studie uit. Er is wel een sprong in uitval na het eerste jaar. Verder vallen de studenten heel geleidelijk uit. Na twee jaar is een kleine driekwart van de uitgevallen uitgevallen.

Leerlingen die wisselen van opleiding vallen even vaak uit dan leerlingen die niet wisselen van opleiding. Wel vallen leerlingen die wisselen van opleidingsdomein vaker uit dan leerlingen die binnen hetzelfde opleidingsdomein wisselen. Met name bij mbo2, waar onder uitvallers een kwart meer gewisseld wordt van domein dan onder degenen die uiteindelijk een diploma zullen halen.

Bijlage 1 Regressieanalyses

Inleiding

Deze bijlage bevat:

- (a) *achtergrondkenmerken in de regressies*. Hierin bespreken we op welke manier we de verschillen in arbeidsmarktuitskomsten tussen verschillende opleidingsniveaus gecorrigeerd hebben voor achtergrondkenmerken.
- (b) *de regressies*. Hierin staan alle regressies uitgeschreven
- (c) *gevolgen definitiekeuze economische zelfstandigheid*. Hierin vergelijken we de resultaten op economische zelfstandigheid bij het hanteren van twee verschillende definities van economische zelfstandigheid.

a) Achtergrondkenmerken in de regressies

In deze bijlage bespreken we de regressieanalyses.

I. We corrigeren steeds eerst los over de volgende drie kenmerken:

(1a) geslacht (*man/vrouw*)

(1b) herkomst (*autochtoon/allochtoon*)

(1c) 'duur arbeidsmarkt'* benaderd door aantal maanden tijd die er ligt tussen het moment dat iemand zijn hoogste diploma heeft gehaald en het meetpunt oktober 2015 (*oktober 2015 is het einde van onze meetperiode en de maand waarin we de inkomensbron en het inkomen meten van alle personen in ons cohort*)**.

II. Vervolgens corrigeren we voor alle drie samen (1a+1b+1c).

III. Daarna corrigeren we bovenop die correctie voor:

(1d) vooropleiding in het voortgezet onderwijs (vmbo assistent/leerwerktraject, vmbo basis, vmbo kader, vmbo gemengd, vmbo theoretisch, havo, vwo, geen diploma in het voortgezet onderwijs)

(1e) lwoo-indicatie *** (*ja/nee bij degenen met een diploma in het voortgezet onderwijs*)

(1f) studievertraging in het voortgezet onderwijs*** (*ja/nee is twee jaar ouder of meer dan de nominale route naar het betreffende diploma zonder stapelen van degenen met een diploma in het voortgezet onderwijs*).

IV. Soms komt daar tussendoor nog een extra achtergrondkenmerk, als dat bij dat onderwijsniveau interessant is.

(1g) tussen mbo3 en mbo4 wordt ook gecorrigeerd voor opleidingsdomein en BOL/BBL

(1h) tussen 'geen startkwalificatie' en 'precies startkwalificatie' corrigeren we voor WSW-banen.

V. En dat brengt ons op een gezamenlijke correctie: 1a+1b+1c+1d+1e+1f (+1g/1h).

* We corrigeren niet voor leeftijd, omdat leeftijd en 'duur arbeidsmarkt' te veel samenhangen om allebei te gebruiken. Wel hebben we onderzocht of het uitmaakt voor de uitkomsten of we 'leeftijd' of 'duur arbeidsmarkt' gebruikten. Dit bleek niet het geval te zijn.

** Corrigeren voor 'duur arbeidsmarkt' heeft als probleem dat de volledige groep jongeren zonder diploma een 'duur arbeidsmarkt' opgelegd krijgt van 111 maanden, namelijk de volledige meetperiode. Dit probleem speelt wel enkel tussen de

vergelijking van mensen zonder startkwalificatie en met precies startkwalificatie. Het is niet zinvol enkel te corrigeren voor de mensen die nog wel een vmbo-diploma gehaald hebben, want dit is maar een kleine groep van het totaal.

*** Corrigeren voor lwoo en voor studievertraging heeft enkele nadelen. Van de mensen die geen vooropleiding hebben (omdat ze geen diploma gehaald hebben, maar in ons cohort zitten, omdat ze voor het eerst instromen in het mbo of voortijdig het voortgezet onderwijs verlaten) weten we niet of ze wel of geen lwoo-indicatie hebben. We nemen dus alleen de lwoo-indicaties mee die we kennen. Dat betekent echter dat zij afgezet worden tegen mensen zonder lwoo-indicatie plus mensen zonder diploma. In dat geval kan het zijn dat lwoo-indicatie positief wordt, omdat mensen met een lwoo-indicatie en een diploma het beter doen op de arbeidsmarkt dan mensen met een lwoo-indicatie (waarvan wij niet weten dat ze die hebben) zonder diploma. Bij studievertraging op het voortgezet onderwijs speelt hetzelfde probleem. We hebben bij studievertraging verondersteld dat alle mensen zonder diploma beginnen aan het mbo studievertraging hebben opgelopen. Echter, corrigeren voor studievertraging wordt dan deels corrigeren voor 'geen vooropleiding'. We vermoeden dat de redenen dat lwoo en studievertraging zo weinig effect hebben in de correcties komt omdat we ook corrigeren voor vooropleiding en dit dus deels dubbelop is.

b) De regressies

Correctiefactoren bij baan (precies/geen startkwalificatie)

Welke groepen zorgen voor deze verschillen? Er zijn een paar subgroepen die binnen deze groepen minder vaak een baan hebben dan andere groepen. Het betreft vrouwen, allochtonen, jongeren met een lwoo-indicatie, jongeren die nog maar kort op de arbeidsmarkt zijn, jongeren die twee keer of vaker zijn blijven zitten en jongeren met een lagere of geen vooropleiding in het voortgezet onderwijs. Twee groepen (vrouwen en jongeren met een lwoo-indicatie) hebben een even groot aandeel in beide groepen. Voor deze groepen corrigeren verandert het verschil tussen wel en geen startkwalificatie dus per definitie niet, hoewel het percentage lwoo'ers met een baan 3%-punt lager is dan de baankans zonder lwoo binnen deze opleidingsniveaus en het percentage vrouwen met een baan in deze opleidingsniveaus 11%-punt lager is dan onder mannen met deze opleidingsniveaus. Hoewel beide groepen niet even lang geleden hun hoogste diploma hebben gehaald (degenen zonder startkwalificatie 8 jaar geleden en degenen met startkwalificatie 6 jaar geleden), maakt dit verschil niet uit in de arbeidsmarktkans. Beide groepen is dat blijkbaar lang genoeg geleden om geen verschil te maken. De groep zonder startkwalificatie kent 10%-punt extra studievertragers in het voortgezet onderwijs. De studievertragers hebben een 3%-punt kleinere kans op werk. Dit is samen een klein effect. De andere groepen zijn overgerepresenteerd in de groep zonder startkwalificatie. Corrigeren we voor deze groepen dan wordt het verschil ongeveer 15%. Deze verkleining van het verschil wordt grotendeels veroorzaakt door twee achtergrondkenmerken: afkomst en vooropleiding. Allochtonen hebben (binnen de populatie mensen zonder startkwalificatie en met precies een startkwalificatie) 20% lagere kans op een baan, en de groep zonder startkwalificatie bevat anderhalf keer zoveel allochtonen als de groep met precies een startkwalificatie. Corrigeren voor herkomst zorgt ervoor dat het verschil van 3% kleiner wordt. Corrigeren we daarna nog voor vooropleiding in het voortgezet onderwijs (inclusief "geen diploma") dan wordt het verschil nog 2% kleiner. In totaal een verschil van 15%. Als we rekening houden met het feit dat mensen zonder startkwalificatie vaker als baan een WSW-baan hebben, wordt het verschil weer iets groter. De zonder-startkwalificatiebanen bestaan voor 2,4% uit WSW-banen. Bij de mensen met startkwalificatie is dat 0,6%. Als we daarom als laatste correctie alleen naar niet-WSW-banen meetellen als 'baan', stijgt het verschil in baankans tussen precies startkwalificatie en geen startkwalificatie naar 16%.

Correctiefactoren bij uitkering (precies/geen startkwalificatie)

Welke groepen zorgen voor deze verschillen? Corrigeren voor vrouwen of allochtonen maakt niet uit. Voor vrouwen ligt dat aan het feit dat beide groepen (zonder startkwalificatie en precies startkwalificatie) ongeveer evenveel vrouwen bevatten. Dus, hoewel vrouwen op deze opleidingsniveaus vaker een uitkering hebben dan mannen, geldt dit voor allebei de opleidingsniveaus in even sterke mate, en zorgen vrouwen dus niet voor verschil tussen de groepen. Voor allochtonen komt dat omdat allochtonen weliswaar 13%-punt meer voorkomen in het deel van ons cohort dat geen startkwalificatie heeft, dan in het deel van ons cohort dat precies een startkwalificatie heeft, maar ze maar 3%-punt minder uitkeringen hebben. Het effect is daardoor heel klein. Corrigeren hoe lang geleden mensen hun hoogste diploma hebben gehaald zorgt ervoor dat het verschil groter wordt. Hoe langer geleden mensen hun hoogste diploma haalden, hoe kleiner de kans op een uitkering. Correctie hiervoor verandert het verschil van 13% naar 17%, omdat mensen zonder startkwalificatie langer geleden (8 jaar gemiddeld) hun hoogste diploma haalden dan mensen met startkwalificatie (6 jaar geleden) in ons cohort. Corrigeren we daarna weer voor vooropleiding, verdwijnt dit effect en wordt het verschil weer 13%. Dit komt waarschijnlijk omdat de mensen zonder diploma zowel lang geleden hun hoogste diploma haalden (de hele meetperiode van 9 jaar telt mee) en een lage arbeidsmarktkans hebben. Corrigeren voor lwoo of voor studievertraging in het voortgezet onderwijs maakt geen verschil.

Correctiefactoren bij 'geen inkomen' (precies/geen startkwalificatie)

Welke groepen zorgen voor deze verschillen? Sommige groepen (vrouwen, allochtonen, mensen met een lage of geen vooropleiding, mensen die al langer geleden hun hoogste diploma hebben gehaald) hebben vaker geen inkomen dan andere groepen. Corrigeren hiervoor maakt het verschil in de groep zonder inkomen tussen mensen met en zonder startkwalificatie kleiner. Los corrigeren voor vrouwen zorgt voor 0,2% minder verschil. Los corrigeren voor allochtonen zorgt voor 2,4% minder verschil. Los corrigeren voor hoelang geleden (bij mensen zonder diploma is dit de volledige 9 jaar meetperiode) mensen hun hoogste diploma hebben gehaald zorgt voor 2,7% kleiner verschil. Samen brengen correcties voor deze drie achtergrondkenmerken het verschil op 2,2%. Echter, corrigeren we daarna weer voor vooropleiding, dan vergroot dat het verschil weer tot 4,3%. Correctie bovenop alles voor mensen met een lwoo-indicatie en mensen met studievertraging op het voortgezet onderwijs zorgt voor een totaal gecorrigeerd verschil van 4,4%-punt.

Correctiefactoren bij 'baan' (mbo3/precies startkwalificatie)

Welke groepen zorgen voor deze verschillen? Correctie voor achtergrondvariabelen maakt dit verschil iets kleiner. Omdat mbo3 iets meer vrouwen bevat dan precies startkwalificatie, wordt het verschil in baankans iets groter (11%) als we corrigeren voor geslacht. Andersom, omdat mbo3 iets minder allochtonen bevat dan precies startkwalificatie, is het verschil in baankans iets kleiner (9%) als we corrigeren voor herkomst. Corrigeren voor hoelang geleden mensen hun hoogste diploma hebben gehaald, maakt het verschil ook iets kleiner (9%), hoewel beide groepen lang geleden (6 jaar en 5 jaar) hun laatste diploma haalden. Deze drie effecten samen zorgen ervoor dat het totaalverschil verandert van 10% naar 8%. Corrigeren we daarna nog naar vooropleiding wordt het verschil 7%. Verdere controle voor lwoo en studievertraging verandert niets meer aan de baankansverschillen tussen mbo3 en precies startkwalificatie.

Correctiefactoren bij 'uitkering' (mbo3/precies startkwalificatie)

Welke groepen zorgen voor deze verschillen? Corrigeren voor geslacht maakt iets uit, omdat vrouwen in deze groepen net iets vaker een uitkering hebben dan mannen en mbo3 meer vrouwen heeft dan mbo2, havo en vwo. Enkel gecorrigeerd voor geslacht wordt het verschil 5,5%. Corrigeren voor herkomst maakt ook iets uit, omdat allochtonen in deze groepen net iets vaker een uitkering hebben dan autochtonen en mbo3 bevat minder allochtonen dan mbo2, havo en vwo. Enkel gecorrigeerd voor herkomst wordt het verschil 4,3%. Vooral de variabele 'duur sinds hoogste opleiding' maakt veel uit. Enkel gecorrigeerd voor deze duur wordt het verschil 8,4%. In totaal gecorrigeerd voor deze drie factoren wordt het verschil 8,4%. Als we hierna nog corrigeren voor vooropleiding, wordt het verschil 7,7. Aangevuld met lwoo en studievertraging op het voortgezet onderwijs wordt het verschil 7,8%.

Correctiefactoren bij 'geen inkomen' (mbo3/ precies startkwalificatie)

Welke groepen zorgen voor deze verschillen? Corrigeren we los voor vrouwen, vergroot het verschil met 0,6%. Corrigeren we los voor allochtonen, dan verkleint het verschil met 0,6%. Corrigeren we los voor hoelang geleden iemand het hoogste diploma heeft gehaald, verkleint dit het verschil met 2,5%. Gezamenlijke correctie voor deze drie variabelen maakt het verschil 3,2%. Corrigeren we daarbovenop nog op vooropleiding (gunstiger bij mbo3), dan wordt het verschil nog iets kleiner, namelijk 2,5%. Corrigeren voor lwoo-indicatie of studievertraging op het voortgezet onderwijs maakt daarna niet meer uit.

Correctiefactoren bij 'baan' (mbo3/mbo4)

Welke groepen maken dit verschil? Corrigeren voor vrouwen, allochtonen of hoelang geleden het hoogste diploma is gehaald, maakt nauwelijks uit voor dit verschil. Dat komt omdat het aandeel vrouwen en allochtonen onder mbo3 ongeveer gelijk is aan dat bij mbo4. Zowel allochtonen, als vrouwen zijn er iets meer bij mbo4 dan bij mbo3, maar het scheelt niet veel. Mbo3'ers zijn gemiddeld ook maar drie maanden eerder afgestudeerd dan mbo4'ers. Het totale verschil wordt door correctie voor deze drie kenmerken 2,9%. Daarbovenop corrigeren voor vooropleiding laat het verschil dalen tot 2,4%. Corrigeren voor lwoo en studievertraging verandert niets aan het verschil. Dit komt omdat weliswaar het aandeel jongeren waarvan ons bekend is dat zij een lwoo-indicatie hebben hoger is op mbo3 (21% van de mbo3'ers), dan bij mbo4 (9% van de mbo4'ers), maar dat bij mbo3/mbo4 een lwoo-indicatie maar 0,6% minder kans geeft op een baan in ons cohort. Het grootste effect heeft echter corrigeren voor BBL. Jongeren met mbo3 doen heel veel vaker een BBL-opleiding en een BBL-opleiding levert meer baankans op. Jongeren met mbo3 hebben in 42% van de gevallen een BBL-opleiding. Jongeren met mbo4 hebben in 16% van de gevallen een BBL opleiding. Los corrigeren voor BBL levert bijna 5% verschil op. Corrigeren voor BBL, nadat de hierboven genoemde controles geweest zijn, maakt het verschil 4,1%. Corrigeren we tot slot nog voor opleidingsdomein, dan daalt het verschil weer. Mbo4-gediplomeerden kiezen vaker voor opleidingsdomein met goede arbeidsmarktkansen dan mbo3-gediplomeerden. (Een losse controle op domein maakt het verschil in baankans tussen mbo3 en mbo4 iets groter, wat erop lijkt te duiden dat mbo4 juist slechtere arbeidsmarktdomeinen kiezen. Maar dit draait dus om als gecorrigeerd wordt voor BBL. In sommige domeinen is meer BBL dan in andere domeinen en alleen daarom lijken de domeinkeuzen van mbo3'ers in eerste instantie gunstiger dan die van mbo4'ers). De correctie op domein zorgt voor een eindstand van 3,6% verschil in baankans tussen mbo3 en mbo4. Zo kiezen mbo4-studenten vaker voor zorg en welzijn.

Correctiefactoren bij 'uitkering' (mbo4/mbo3)

Welke groepen zorgen voor deze verschillen? Los corrigeren voor vrouwen (verschil wordt 2,3%), allochtonen (verschil wordt 2,2%) en hoelang geleden het mbo-diploma is gehaald (verschil blijft 2,1%) maakt nauwelijks iets uit. Gezamenlijk corrigeren voor deze drie leidt tot een verschil van 2,4%. Corrigeren we daarnaast nog op vooropleiding, wordt het verschil 1,9% (mbo4 heeft gunstigere vooropleidingen dan mbo3). Corrigeren we bovenop al het voorgaande nog op lwoo en studievertraging tijdens het voortgezet onderwijs, dan eindigen we met een verschil van 1,8%. Wat echter ook hier weer veel uitmaakt is het corrigeren voor BBL. Corrigeren we hiervoor bovenop het voorgaande, dan gaat het verschil naar 2,9%. Corrigeren we tot slot ook nog voor opleidingsdomein bovenop alle voorgaande correcties, dan wordt uiteindelijk het verschil 3,3%.

Correctiefactoren bij 'geen inkomen' (mbo4/mbo3)

Welke groepen zorgen voor deze verschillen? Het los corrigeren voor vrouwen verkleint het verschil met 0,1%. Het (los of gezamenlijk) corrigeren van deze verschillen voor de overige achtergrondkenmerken: allochtonen, hoe lang geleden iemand zijn hoogste diploma heeft gehaald, lwoo-indicatie of studievertraging op het voortgezet onderwijs levert geen significant verschil op. Ook corrigeren voor BBL of opleidingsdomein levert geen significant verschil op. Het totale gecorrigeerde verschil voor alle variabelen (inclusief vrouwen) is 0,7%.

Correctiefactoren bij 'baan' (hoger onderwijs/mbo4)

Welke groepen zorgen voor deze verschillen? In tegenstelling tot bij lagere opleidingsniveaus hebben vrouwen bij mbo4 en hoger onderwijs in ons cohort juist een iets hogere baankans dan mannen. Dit scheelt echter niet veel. Daarnaast is het aandeel vrouwen bij hbo ook maar iets groter dan mbo4. Brengt het verschil naar 2,8%. Corrigeren voor herkomst zorgt dat het verschil iets kleiner wordt (2,3%). Het hoger onderwijs bevat minder allochtonen dan mbo4. Corrigeren voor hoelang geleden het hoogste diploma is gehaald zorgt voor een kleine stijging van het verschil naar 3,4%. Samen zorgen deze drie correcties voor een verschil van 2,4%. Corrigeren we daarna nog voor vooropleiding, dan wordt het verschil weer groter: 3,4%. Dit komt omdat vwo'ers het gemiddeld net iets minder goed doen dan havisten. Dit heeft twee redenen: vwo'ers doen vaker een universitaire studie dan havisten en hbo bachelor heeft gemiddeld net iets betere baankansen dan een wo master. Daarnaast doen vwo'ers die mbo4-opleiding gaan doen het gemiddeld minder goed dan mbo4'ers met een meer reguliere vooropleiding. Dit komt waarschijnlijk door selectie. Voegen we tot slot lwoo en studievertraging toe, dan wordt het verschil 3,1%. Dit verschil wordt gedreven door studievertraging in het voortgezet onderwijs. Leerlingen met twee jaar of meer studievertraging in het voortgezet onderwijs komen daarna beduidend minder terecht in het hoger onderwijs (15% van de mensen in het hoger onderwijs heeft studievertraging in het voortgezet onderwijs, bijvoorbeeld door doubleren, stapelen of door het later beginnen aan een opleiding). In het mbo4 is dit percentage 25% in ons cohort.

Correctiefactoren bij 'uitkering' (hoger onderwijs/mbo4)

Welke groepen zorgen voor deze verschillen? Corrigeren voor vrouwen (0,1% groter verschil), allochtonen (0,2% kleiner verschil), omdat deze groepen iets vaker een uitkering hebben en het hoger onderwijs meer vrouwen en minder allochtonen bevat dan mbo4. Corrigeren voor hoelang geleden mensen hun hoogste diploma hebben gehaald zorgt voor een 0,3% groter verschil. Dit laatste komt omdat de jongeren in ons cohort met een hoger onderwijsdiploma korter op de arbeidsmarkt zijn (gemiddeld 2 jaar)¹, waardoor zij vaker een uitkering hebben. Samen zorgt dit voor een verschil van 3,6%. Corrigeren we daarna nog voor vooropleiding, dan wordt het verschil 3,2% (door het vwo-effect) en corrigeren we tot slot nog voor lwoo en vertraging op het voortgezet onderwijs, dan wordt het verschil 3,0%.

Correctiefactoren bij 'geen inkomen' (hoger onderwijs/mbo4)

Welke groepen zorgen voor deze verschillen? Kijken we naar de samenstelling van de groepen, dan zien we dat corrigeren voor achtergrondkenmerken ervoor zorgt dat mbo4'ers iets vaker geen inkomen hebben dan mensen met hoger onderwijs. Dit komt met name door correctie op vooropleiding. Los corrigeren op herkomst maakt ook uit (waardoor hoger onderwijs weer net iets vaker 'geen inkomen heeft'), maar vooropleiding laat het verschil dus weer omdraaien, waardoor het uiteindelijke verschil 0,8% is, waarbij mensen met mbo4 vaker geen inkomen hebben.

Correctiefactoren bij 'economische zelfstandigheid' (precies/geen startkwalificatie)

Zijn er groepen die sterker dan gemiddeld verantwoordelijk zijn voor dit verschil? Corrigeren we los voor vrouwen dan wordt het verschil 1% kleiner. Corrigeren we los voor allochtonen, dan wordt het verschil 3% kleiner. Corrigeren we los voor hoelang geleden mensen hun hoogste diploma hebben gehaald, dan wordt het verschil 1% groter. Corrigeren voor deze drie achtergrondkenmerken samen levert een verschil op in economische zelfstandigheid tussen mensen zonder en met startkwalificatie van 21%. Dit verschil wordt 19% als je daarbovenop corrigeert voor vooropleiding. Daar bovenop corrigeren voor lwoo-indicatie en vertraging tijdens het voortgezet onderwijs maakt niet meer uit.

Correctiefactoren bij 'economische zelfstandigheid' (precies startkwalificatie/mbo3)

Zijn er groepen die sterker dan gemiddeld verantwoordelijk zijn voor dit verschil? Corrigeren we los voor vrouwen, dan wordt het verschil 2%-punt groter. Corrigeren we los voor allochtonen, dan wordt het verschil 1%-punt kleiner. Corrigeren we los voor hoelang geleden mensen hun hoogste diploma hebben gehaald, dan wordt het verschil 2%-punt groter. Corrigeren voor deze drie achtergrondkenmerken samen levert een verschil op in economische zelfstandigheid tussen mensen met precies startkwalificatie en mbo3 van 14%-punt. Dit verschil wordt weer 12%-punt als je daarbovenop corrigeert voor vooropleiding. Daarbovenop corrigeren voor lwoo-indicatie en vertraging tijdens het voortgezet onderwijs maakt niet meer uit.

Correctiefactoren bij 'economisch zelfstandig' (mbo3/mbo4)

Zijn er groepen die sterker dan gemiddeld verantwoordelijk zijn voor dit verschil? Corrigeren we los voor vrouwen, dan wordt het verschil 0,5% groter. Corrigeren we los voor allochtonen, dan wordt het verschil 0,4% kleiner. Corrigeren we los voor hoelang geleden mensen hun hoogste diploma hebben gehaald, dan verandert er niets. Corrigeren voor deze drie achtergrondkenmerken samen levert een verschil op in economische zelfstandigheid tussen mensen met mbo3 en mbo4 van 3,2%. Dit verschil wordt 2,7% als je daarbovenop corrigeert voor vooropleiding. Daarbovenop corrigeren voor lwoo-indicatie en vertraging tijdens het voortgezet onderwijs maakt het verschil 2,6%. Corrigeren we hiernaast voor BBL, dan wordt het verschil 5,5%, omdat er heel veel minder mensen een BBL-opleiding volgen bij mbo4, dan bij mbo3. Los corrigeren voor domein zorgt voor een vergroting van het verschil van 0,7%. Leerlingen binnen mbo4 kiezen voor iets minder gunstige opleidingsdomeinen dan leerlingen binnen mbo3. Omdat opleidingsdomeinen en BBL echter samenhangen, zorgt een correctie op alle achtergrondkenmerken samen met domein erbij echter niet voor een groter verschil, maar juist voor een iets minder groot verschil na correctie op BBL, namelijk een totaalverschil van 5,4 %.

Correctiefactoren bij 'economische zelfstandigheid' (hoger onderwijs/mbo4)

Zijn er groepen die sterker dan gemiddeld verantwoordelijk zijn voor dit verschil? Corrigeren we los voor vrouwen, dan wordt het verschil 0,1% groter. Corrigeren we los voor allochtonen wordt het verschil 0,7% kleiner. Corrigeren we los voor hoelang geleden mensen hun hoogste diploma hebben gehaald vergroot het verschil met 1%. Bij deze doelgroepen hebben mensen die langer geleden hun diploma hebben gehaald meer kans om economisch zelfstandig te zijn dan mensen die onlangs hun hoogste diploma hebben gehaald. Omdat de jongeren uit onze studie die een hoger onderwijsdiploma hebben gehaald relatief recent afgestudeerd zijn aan het einde van de meetperiode, ligt het voor de hand dat het verschil in economische zelfstandigheid groter wordt als we corrigeren voor hoe lang geleden ze afgestudeerd zijn, omdat mensen vlak na hun opleiding vaker nog op zoek zijn naar een baan dan als ze al wat langer geleden hun diploma hebben gehaald. Bij de lagere opleidingen was dit verband juist andersom. Corrigeren voor deze drie achtergrondkenmerken samen levert een verschil op in economische zelfstandigheid tussen mensen met mbo4 en hogeropgeleiden van 7,2%. Dit verschil wordt 7% als je daarbovenop corrigeert voor vooropleiding. Daarbovenop corrigeren voor lwoo-indicatie en vertraging tijdens het voortgezet onderwijs maakt het verschil uiteindelijk 6,7%. Met name studievertraging zorgt voor dit verschil. Studievertragers en lwoo'ers zijn minder vertegenwoordigd in het hoger onderwijs dan in mbo4.

Correctiefactoren bij 'vast contract' (geen/precies startkwalificatie)

Zijn er bepaalde groepen die dit verschil beïnvloeden? Hoewel vrouwen vaker een vast contract hebben, zijn zij ongeveer evenveel aanwezig in de groepen zonder en met precies startkwalificatie. Los corrigeren voor vrouwen zorgt voor een verkleining van het verschil van 0,1%. Los corrigeren voor herkomst zorgt voor een 0,7% kleiner verschil. Los corrigeren voor hoelang geleden mensen hun diploma hebben gehaald zorgt voor een verhoging van het verschil met 2,1%. Hoewel we eerder zagen dat bij deze groepen de kans op werk kleiner is bij mensen die langer geleden zijn afgestudeerd, zien we dat voor degenen die werken de kans op een vast contract juist groter is naarmate zij langer geleden zijn afgestudeerd. Corrigeren we daarbovenop op vooropleiding, dan wordt het verschil groter, namelijk 8,4%. Dit betekent dat gegeven een einddiploma, een hogere vooropleiding de kans op een vast contract kleiner maakt. Dit kan niet komen omdat mensen langer op school zaten, want zoals hierboven beschreven is er al gecorrigeerd voor hoelang geleden mensen zijn afgestudeerd.

Correctiefactoren bij 'vast contract' (precies startkwalificatie/mbo3)

Welke groepen zorgen voor deze verschillen? Los corrigeren voor vrouwen zorgt voor een verkleining van het verschil van 0,7%punt. Los corrigeren voor allochtonen zorgt voor een verkleining van het verschil van 0,3%punt. Los corrigeren voor hoelang geleden mensen hun hoogste diploma gehaald hebben (bij mensen zonder diploma is dit 111 maanden, de volledige meetperiode) is dit een vergroting van het verschil met 4,9%. In totaal gecorrigeerd voor deze drie factoren is het verschil 10,8%-punt. Daarbovenop corrigeren voor vooropleiding zorgt voor een totaalverschil van 10,9%. Daarbovenop controleren voor lwoo-indicatie en studievertraging op het voortgezet onderwijs zorgt voor een totaal verschil van 10,8. Deze (kleine) verandering komt door beide variabelen.

Correctiefactoren bij 'vast contract' (mbo3/mbo4)

Welke groepen zorgen voor deze verschillen? Los corrigeren voor vrouwen vergroot het verschil met 0,3%-punt (het verschil was -1,6% en wordt -1,9%). Mbo3 wordt nog gunstiger dus. Los corrigeren voor allochtonen verkleint het verschil met 0,2%-punt (het verschil was -1,6% en wordt -1,4%). Mbo3 is dus ook na correctie nog steeds gunstiger, maar iets minder extra gunstig dan voor correctie. Los corrigeren voor hoe lang geleden mensen hun hoogste diploma hebben gehaald laat het verschil gaan van -1,6% naar -1,5%. Gezamenlijke correctie voor deze drie variabelen zorgt voor een verschil van -1,5%. Corrigeren we daarna nog voor vooropleiding, lwoo-indicatie en studieduurvertraging, dan verandert er niets. Corrigeren we echter daarna voor BBL, dan maakt dat heel veel uit: het teken klapt om. Was hiervoor het verschil nog -1,5%, het wordt +2,3%. Mbo4 is gunstiger. Dat komt omdat er heel veel meer mensen BBL doen in mbo3, dan in mbo4 en mensen die BBL doen vaker een vast contract krijgen dan mensen die BOL doen. BBL'ers kunnen immers gemakkelijker blijven bij de werkgever waar zij al werkten tijdens hun opleiding. Corrigeren we daarbovenop nog voor domein, dan wordt de totale verschil +2,6%. Dat wil zeggen dat werkende mbo4'ers 2,6%-punt vaker een vast contract hebben dan werkende mbo3'ers.

Correctiefactoren bij 'vast contract' (mbo4/hoger onderwijs)

Welke groepen zorgen voor deze verschillen? Los controleren voor vrouwen maakt geen verschil. Binnen mbo4'ers en hogeropgeleiden is er geen verband tussen vast contract en geslacht. Los controleren voor herkomst maakt uit. Het verschil wordt 0,3% negatiever. (van -7,8% naar -8,1%). Los corrigeren voor hoelang geleden mensen hun hoogste opleiding hebben gehaald maakt veel uit, het teken klapt om. In plaats van een verschil van -7,8% ten gunste van mbo4, wordt het een verschil van +2,2% ten gunste van hoger onderwijs. Deze drie correctiefactoren samen zorgen voor een verschil van +2,1%. Corrigeren we daarbovenop nog voor vooropleiding, wordt het verschil +2,8%. Corrigeren we daarbovenop voor lwoo-indicatie en studievertraging op het voortgezet onderwijs wordt het totale gecorrigeerde verschil +2,7%, waarbij dus hogeropgeleiden gecorrigeerd voor achtergrondvariabelen vaker een vast contract hebben dan mbo4-gediplomeerden.

c) Gevolgen definitiekeuze economische zelfstandigheid

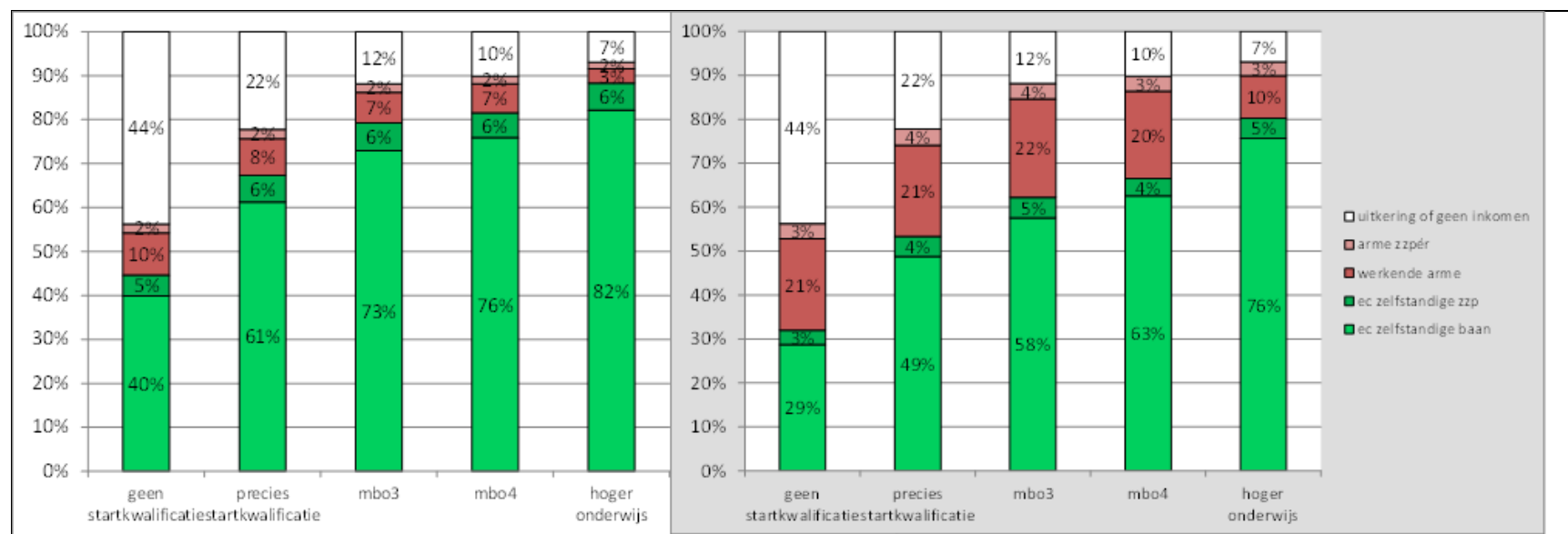
Economische zelfstandigheid andere definitie

We hanteren in dit onderzoek voor 'economische zelfstandigheid' de definitie '70% van het minimumloon'. Dit is een relatief lage ondergrens. Als we de definitie voor economische zelfstandigheid een hoge ondergrens geven - '130% van het minimumloon' - verandert de eindconclusie niet: ieder onderwijsniveau heeft een hoger aandeel economisch zelfstandigen. Wat wel verandert is het aandeel werkende armen. Alle onderwijsniveaus, uitgezonderd hoger onderwijs, kennen onder die definitie een fors aandeel mensen die wel werken, maar niet 130% van het minimumloon of meer verdienen. Onderstaande figuur laat dit zien. De witte figuur geeft de economische zelfstandigheid bij een definitie van 70% van het minimumloon. De grijze figuur neemt een definitie van 130% van het minimumloon.

Figuur B1

Economische zelfstandigheid: 70% van het minimumloon

Economische zelfstandigheid: 130% van het minimumloon

Bron: CBS 2017, bewerking CPB. Cijfers stand oktober 2015.

Dit is een uitgave van:

Centraal Planbureau
Bezuidenhoutseweg 30
Postbus 80510 | 2508 GM Den Haag
T (088) 984 60 00

info@cpb.nl | www.cpb.nl

Februari 2018